ХАРТААБХА—ХИЛЭЭМЭНҺЭЭ ӨӨРЭГҮЙ ЭДЕЭН

Нэгэшье монсогор хартаабха гээнгүй, хулдөөнгүйгөөр абаха—мүнөөдэрэй дайшалхы зорилго

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 223 (10591) | 1964 оной сентябриин 19, суббото | Сэн 2 мүнгэн

Хуряалгын болзор алдахагүй

Сентябрь һара хахадлажа, республикын колхоз, совхозуудта хартаабха малтаха эгээл зохид үе эрэнхэй. Байгша ондо эдэ ...лой, тэжээлэй энэ үнэтэ ургамал урда урдынхиһаа ехээр ургадажа, яһала һайн ургаса ...гадана. Кабанскын үйлэдбэриин управлениин ажахынууд ...да зэргээр гектарай 71 центнер хартаабха абана. Мухар-Шэбэрэй управлениин Калининай нэрэмжэтэ колхоз болон бусад ...им ажахынууд гектарай 100 гаран центнер малтана. Республикын суута хартаабхашан Акулина Федоровна Мильгунова һайн үтэгжүүлэгдэһэн, yһалагдаһан гектар бүриһөө 350—400 центнер ургаса абажа байнхай.

Эдэ жэшээнүүд манай эндэ хартаабха ехээр тарижа, баян ургаса туйлаха айхабтар ехэ арга боломжонуудай бии байһые дахин гэршэлжэ үгэнэ. ...тал тэрэниие оньһожоруу...дамал звенонуудта даалгаад, ...араа һайнаар элдүүрилжэ, ...жүүлжэ, yһалжа шадабал, ...им сортын үрэһэ хэрэглэбэл, ... хаанагүй баян ургаса гараха ...һаниинь элигтэ. Тиимэһээ ажахынууд мүнөөнһөө һайн сортын, баян ургаса үгэмөөр үрэһэ ...үрэнгэ бэлэдхэжэ абаха асуудалда гол анхаралаа хандуулха ушартай. Хүйтэнэй буугаагүйлэ ...тээгүй эрхим һайн хартаабха хүрэнгэдэ хүсэд хүрэхөөр ...ха эрилтэ ажахы бүхэнэй урда табигдана.

Мүнөө үедэ ургасаяа саг соонь, ...тэ хоролтогүйгөөр хуряажа ...ха гэшэ колхоз, совхозуудай ...ал шухала зорилго болоно. ...лэй мэдээгээр, таригдаһан хартаабхын миил тушаад процентнь малтагдаад байнхай. ...нгаяа Зэдын, Түнхэнэй үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынуудта энэ яаралтай хүдэлмэри ...эргэ татагдана. Эндэхи зарим совхозууд мүнөө хүрэтэр хартаабхаяа малтажа һаял захалба.

Энэ тон аюултай! Юуб гэхэдэ, манай эндэ сентябриин һүүлээр, ...ябриин эхеэр газар хүрэжэ ...далдаг ха юм. Үшар иимэһээ ...ы хартаабхаяа ойрын арбаад ...тэ хуряажа сүм дүүргэхэ хэрэгтэй.

Иимэ арга боломжо бии гү? ...хаанагүй бии. Эдэ жэлнүүдтэ колхоз, совхозууднай хартаабха малтаха машинануудые, комбайнуудые олоор абаа. Республика дотор хартаабха хуряаха зуу гаран комбайн, хоёр зуу гаран малтадаг машинанууд тоологдоно. Гансахан эдэ машинануудые бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэбэл, ажахынууднай үдэртөө ...гаад гектарай ургаса хуряаха аргатай. Тиигэбэшье олон газарта эдэ хүсэ ехэтэй комбайн, машинанууд һайнаар хүдэлгэгдэхэ гэжэ оролдонгүй, «һураһан ...мэн һураар татагдахагүй» гэ...тэл, гараараа малтахадаал һанагаа амардаг баримтанууд али олон үзэгдэнэ.

Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахыда хартаабха малтаха олон комбайн, машинанууд ...и. Теэд тэндэхи механигууд, агрономууд хуряалгын бүхы технологи баримталжа, тэдэ машинануудые хүдэлгэхэ гэжэ ёһоор оролдоногүй. Комбайнуудые табихынгаа урда тээ хартаабхын эшэнүүдые сабшажа абаха эрилтэ сахигданагүй. Ногооржо, сэсэглэжэ байһан һаглагар эшэтэй хартаабха комбайнаар малтажа туршаад лэ, гээлтэ гаргана гэжэ шалтаад, тэрэнээ хэрэглэхэеэ болино.

Хартаабха хуряаха ажал ехэтэй энэ хүдэлмэриие саашадань машинын хүсөөр хэдэг болохо тон шухала. Тиимэһээ үйлэдбэриин управленинүүдэй, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, механизаторнууд энэ ургамалай хуряалгын технологи шудалжа, шэнэ техникээ дүүрэн хүсөөрнь ашаглажа һураха уялгатай.

Гэхэтэй хамта хуряалгын болзорые хороохо, нэгэшье монсогор хартаабха хулдөөнгүйгөөр абахын тула колхоз, совхозуудта городуудай, тосхонуудай хүдэлмэришэд, алба хаагшад, һургуулиин һурагшад сэгнэшэгүй ехэ туһа хүргэжэ байна. Тэдэнэр энэ шухала хэрэгтэ үнэн сэдьхэлһээ хандажа, шэнэ ургаса заашье гээнгүйгөөр абалсахые оролдохо ушартай.

Ажахы бүхэндэ комбайн, машинануудай гээһэн хартаабха тэрэ доронь суглуулха, гараар малтагдаһан газарые плугаар хахалжа, хойноһоонь борнойлоод, үлэһэн хартаабха түүхэ хэмжээнүүд хаа хаанагүй абтаха зэргэтэй. Энэ хүдэлмэриин хойноһоо үйлэдбэриин управленинүүдэй дэргэдэхи партийно-гүрэнэй хиналтын комитедүүд, колхоз, совхозуудай хиналтын бүлэгүүд болон постнууд наринаар шалгажа байха үүргэтэй.

Хуряагдаһан ургасаяа наринаар бүридхэжэ, саг соонь гүрэндэ тушааха, үлдөөшыень зүбөөр хадагалха гэшэ ехэ удха шанартай. Энэ жэлдэ республикамнай гүрэндөө миллион гаран пүүд хартаабха худалдаха социалис уялгатай. Энээнээ үлүүлэн дүүргэжэ, үрэһэ хүрэнгэеэ хүсэд хаагаад, малай тэжээлдэ ехээр нөөсэлхэ бологдоно. Хартаабха илангаяа үнеэдтэ, гахайнуудта эдюулхэдэ ехэ аша үрэтэй, һүнэй, гахайн мяханай оорынь үнэ сэн нилээд хямдардагынь мэдээжэ. Тиимэһээ малай тэжээлдэ орохо хартаабхаяа хулдөөнгүй хадагалха арга олохо шухала. Зарим ажахынууд ехэ нүхэн соо хэжэ хадагалдаг дүй дүршэлтэй. Энэ бүгэдэ бүхыдөө хэрэглэгдэхэ ёһотой.

Энэ жэлдэ хартаабха ургуулха тусхай оньһожоруулагдаһан звенонууд эмхидхэгдэһэн. Тэдэнэй хэһэн хүдэлмэриие зүбөөр тодорхойлхо, звено бүхэнэй абаһан ургаса амяарнь бүридхэжэ гаргаха шухала. Колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд баян ургаса абаһан звенонуудые урмашуулха, тогтоогдоһон гуримай ёһоор тэдэнэртэ нэмэлтэ түлөөһыень үгэхэ.

Нүхэд колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд! Хартаабхаяа богони болзорто, гээлтэгүйгөөр хуряажа абахын түлөө үнэн зүрхэнһөө үүсхэл оролдолго гаргыт.

Бэрхэшээлнүүд дабагдана

Энэ жэлэй ургаса хуряалга тон хүндэ хүшэр, хура бороотой сагта үнгэргэгдэжэ байна. Тиигэбэшье колхоз, совхозуудай механизаторнуудай баатар зоригто ажалаар эдэ бэрхэшээлнүүд дабагдажа, хуряалгын охин замханагүй.

Үсэгэлдэр манай управлениин ажахынууд гүрэнэй амбаарта 50 мянга гаран центнер таряа оруулжа, түсэб-уялгануудаа дүүргэбэ. Энэ илалтаяа батадхажа, ургаса хуряалгынгаа захада түргэнөөр гараха, үрэһэ хүрэнгэеэ хаажа, сэбэрлэжэ абаха, намарай паар ехээр хахалха гэжэ оролдоно.

Таряа хуряалга, гүрэндэ тушаалга дээрэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ «Прибайкалец» колхоз (түрүүлэгшэнь А. А. Шатов, парткомой секретарь Х. А. Нельцигаева, главна агрономынь В. Г. Балаганский) түрүүлжэ ябана. Энэ колхоз гүрэндэ таряа худалдаха даабаряа түрүүлэн дүүргээд, таряагаа хуряажа үглөө мүнөө түгэсхэхэеэ байна.

Хоёрдохи ээлжэндэ Кабанскын совхоз ябана. Энэ совхозойхид гүрэндэ таряа тушааха түсэбөө бүхыдэнь горохоор дүүргэв. Бэлэдхэлэй пунктда хамта дээрээ 12132 центнер горох тушаагдаа. Тэрэнь бүхыдөө сортовой юм. Иигэжэ энэ совхоз яһала ехэ олзо оруулһан байна. Юуб гэхэдэ, нэгэ центнер һайн сортын горох 23 түхэригөөр абтана бшуу. Энэнь шэниисэһээ гурбаһаа үлүү дахин ехэ сэнтэй болоно.

Байгалай совхоз 10668 центнер шэниисэ, горох тушаагаа. «Заветы Ильича» колхозой тушааһан 5 мянган центнерэй хорёод процентнь горох байха.

Тиигэжэ манай управлениин ажахынууд һүүлэй жэлнүүдтэ горохой тарилгые үргэдхэжэ, ургасынь дээшэлүүлжэ, байгша ондо гүрэндөө 28 мянган центнер һайн сортын горох тушааба гээшэ.

Гүрэндөө сортовой үрэһэнэй таряа тушаадаг Шергинскэ, Ойморой совхозууд гээгдэлдэ оронхой. Эдэ ажахынуудай түсэбөөр дүүргэхэдэ управленимнай бүхы дээрээ түсэбһөө гадуур 5 мянга гаран центнер ороохо тушааха.

Таряа зөөхэ хүдэлмэридэ манай 21-дэхи АТК-гай жолоошод эдэбхитэйгээр хабаадаһан. Энэ ажахын 10 автомашина манай колхоз, совхозуудаар ажаллажа байһаар. «Прибайкалец» колхозой эрхим комбайнернууд Георгий Гаврилович Крашенников «СК-3» комбайнаар 300 гаран гектар хуряажа, 2500 центнер таряа сохёо. Мүн Дмитрий Тимофеевич Воротников 100 гектар амяарлан хадаад, 120 гектарай баал суглуулан сохиһон, комбайнаар сэхэ хадаһан, 2000 центнер таряа, горох сохижо абаһан. Георгий Дмитриевич Леонов 210 гектар таряа хуряажа, 2500 центнер ороохо суглуулаа.

Кабанскын совхозой Колесовско отделениин бэрхэшүүл —Николай Григорьевич Шинкоренко «СК-3» комбайнаар 160 га горох хуряажа, 2091 центнер ороохо абаа залуу механизатор Василий Тараканов 1900 центнер горох суглуулаа.

Түрүү комбайнернууд Виктор Залуцкий, Иван Бабинцев, Иван Засухин, Роман Хомосов болон бусад хуряалгын бэрхэшээлнүүдые зоримгойгоор дабажа, управлени дотороо алдаршанхай.

Намарай паар хахалалга дээрэшье оролдосотойгоор ажаллажа байһан механизаторнууд олон. Байгалай совхозой тракторист Георгий Спиридонович Иванов 200 гектар намарай паар хахалха гэһэн уялга абаһан аад, мүнөө 310 гектарта хүргөөд ябана.

Тиигэбэшье манай колхоз, совхозуудай хүдэлмэридэ дутагдалнууд үшөөл олон, ургаса хуряалга, үрэһэ сэбэрлэлгэ һанаһанда хүрэмөөр ябанагүй. «Путь коммунизма» колхоздо мянга гаран гектар таряан хадагдаад, хуряагдангүй удаан хэбтэжэ, нилээд гээлтэдэ ороһон. Ургаса хуряалгаараа мүн «Заветы Ильича» колхоз гээгдэлдэ оронхой. Кабанскын, Шергинскэ совхозуудта, «Путь коммунизма» колхоздо намарай паар бага хахалагдаа.

Управлениин ажахынуудта энэ жэл овощ, хартаабха ехэ таригданхай. Эдэ шухала ургамалнуудаа дары түргэнөөр хуряажа абаха гэжэ оролдонобди. Энээндэмнай шефүүд, һургуулиин һурагшад, аймагай центрэй, хүдэлмэришэнэй тосхонуудай ажалшад ехэ туһа хүргэжэ байна.

КПСС-эй ЦК-гай ноябрьда болохоёо байгаа Пленумэй хүндэлэлдэ манай управлениин ажахынууд гүрэндэ хүдөө ажахын продуктнуудые тушааха, худалдаха түсэб, уялгануудаа үлүүлэн дүүргэхэ, малай үбэлжэлгэдэ эрхимээр бэлдэхэ байһаниинь дамжаггүй.

В. ТИТОВ,
Кабанскын үйлэдбэриин управлениин начальник.

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

БЭШҮҮР. (Телефоноор абтаба). Манай совхоз 10 мянга гаран гектарта ороохо таряа таридаг. Механизаторнуудай оролдосотойгоор ажаллажа, хабарай тарилгые богони болзорто үнгэргэһэн дээрэһээ бүхы таряаландамнай муу бэшэ ургаса гараа. Үнгэрһэн зун таряаемнай аадар мүндэр сохижо муудуулаашье һаань, зарим участогуудһаа га бүриин 15 центнер хүрэтэр ургаса абтана.

Таряа хуряалга бэлэдхэл һайнтайгаар угтагдаа һэн. Совхозоймнай механизаторнууд оронойнгоо түрүү областьнуудай дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэжэ, шэнэ ургасаяа түргэн зуураар хуряажа абаха зорилго табяад, ажаллажа эхилээ. Түрүүшын үдэрһөө хүдэлмэримнай һаадгүйгөөр ябуулагдаа. Мүнөө үедэ 9400 гектар шэниисын 6 мянга шахууынь хуряагдаад байна. Тэрэнэймнай нилээд олон гектарынь амяарлан хуряагдаһан байгаа.

Совхоздомнай 33 комбайн хуряалгада ябана. Олон комбайнернууд магтаалтайгаар хүдэлдэг. Жэшээлхэдэ, үнинэй механизатор Илларион Савельевич Разуваев үдэртэ 27—30 гектар таряа хадана. Тэрэнэй даадаг агрегадайхид социалис мүрысөөндэ түрүү ябажа бүгэдэндэ жэшээ харуулна. «С-6» комбайнын жолоошон Василий Бурцев, «СК-3» комбайнда ажалладаг механизатор Николай Васильев гэгшэд магтаалтайгаар хүдэлдэг.

Хуряалгын эмхитэйгээр ябаһан дээрэһээ гүрэндэ таряа тушаалга һаатаагүй. Манай совхоз энэ намар хамта 13 мянган центнер таряа гүрэндэ тушаажа, уялгаа дүүргэээ. Мүнөө совхозоймнай ажалшад таряа хуряалгаяа түргөөр дүүргэжэ, ерэхэ жэлэйнгээ тарилгада бэлдэхэ, үрэһэ хүрэнгэеэ хүсэд хүрэхөөр хаажа абаха зорилготой.

Д. ПЛЮСНИН,
Мухар-Шэбэрэй управлениин Охин-Булагай совхозой директор.

«Хартаабха—хоёрдохи хилээмэн». Эгээл тиимэ хадань Тарбагатайн Калининай нэрэмжэтэ колхозойхид хартаабхын баян ургаса абахын түлөө аргагүй ехээр оролдоо. Ургасаншье һайн. Хартаабха малталгадань Улаан-Үдын түмэр замай техникумэй бүлэг һурагшад ехэ туһаламжа хүргэнэ. Зураг дээрэ: техникумэй бүлэг һурагшадай староста Владимир Мосоров ажалдаа.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

УНЖАГАЙРҺААР УРГАСАЯА АЛДАХАНЬ

Ган гасуур, шанга наратай зунай болоошье һаань, Онохойн совхоз энэ жэлдэ нилээд һайн хартаабха ургуулаа.

— Гектар бүриһөөнь 150 центнер ургаса хуряаха байхабди. Һайса үтэгжүүлэгдэһэн, yһалагдаһан участогуудһаа 350—400 центнер гектар бүриһөөнь абтаха янзатай. А. Ф. Мильгуновагай ургуулһан хартаабха бүришье һаа, ургасаар һайн,—гэжэ эндэ хөөрэлдэнэ.

Үнэхөөрөөшье тус совхозой гүрэндэ худалдаха уялгаяа лаб дүүргэхээр, хүрэнгэдэ хаахаар, үшөө малдаа үлөөхөөр хартаабха абтаха байна. Тиихэдээ хартаабха ургуулагшадай хэһэн ажал, оролдоһон оролдогонь ёһотоор лэ харюулагдахань гээшэ. Зүгөөр ургаһан ургасаяа дууһан хуряажа абаха гэһэн ехэ зорилго табигдаад байна.

Мүнөө үедэ совхозэй бүхы 5 отделени дээрэ хартаабха малтагдана. Гэбэшье түрүүшын үдэрһөө түгшүүрилтэй ушарал тохёолдожо эхилбэ. Хэрбээ 4-дэхи отделениин нүхэр Найдановай звеногойхидой малтаһан хартаабха саг соогоо зөөгдэжэ байгаа һаань, харин бусад отделенинүүдэй малтаһан хартаабха поли дээрээ хэбтэһээр. Жэшээнь, 5-дахи отделенидэ 500 гаран центнер хартаабха газар дээрэ хэбтэнэ. Тэрэниие хадагалха газар байхагүй. Саашань абаашаха гэхэдэ машинашье олдоногүй. 2-дохи отделенидэ хартаабха хадагалха газар бии нэрэтэй аад, тэрэнь һандаршанхай. Хартаабха хадагалха шэнэ барилгань гурбадахи жэлээ баригдажа байна. Хэрбээ абаһан ургасаяа һайнаар хадагалха гэжэ оролдоо һаа, үнинэйл энэ барилгаяа дүүргэхэ байгаа ха юм даа. Мүнөө болоходо ерэхэ жэлэй хүрэнгын үрэһэ адхаха газаргүйдэшөөд байна бшуу.

Иимэ ушар ганса мүнөө жэлдэ эндэ үзэгдэнэ бэшэ. Нёдондошье иимэ байдал тохёолдоо һэн. Хүрэнгэдэ хадагалха хартаабхын хахадынь хадагалха газаргүй байшоо бэлэй. Тиихэдэ хойто жэлдэ одоол барилга хэхэ байна гэжэ хөөрэлдөө һэн. Харин тэрэнь үнөөхил янзаараа үлөө.

Хартаабха хадагалха газаргүйһөө боложо, тус совхоз хүрэнгын үрэһэ дутуу хаадаг. Тиигээд хабар болоходо хартаабхын хүрэнгэ бэдэржэ тулидаг шуу. Тэрэ мүртөө хартаабхын хүрэнгэ ороохо таряагаар андалдажа абадаг, ехэ гарза гайда ородог байна. Хоёрдохёор, мүн хүрэнгэ дутуугаар хаадаг ушарһаа боложо, дайралдаһан лэ хартаабха суглуулжа таридаг. Тиигэжэ эндэхи нютагай эрхэ байдалда таарамаар сортын хартаабха шэлэн абаха арга олдоногүй. Тэрээнһээ дулдыдажа, хартаабхын ургаса жэл бүри доошоо ороно.

Энэ ургамалда анхаралаа ёһоор хандуулдаггүйһөө боложо, үшөө элдэб юрэ бусын ушаралнууд эндэ үзэгдэдэг. Нёдондо 4-дэхи отделенидэ 120 центнер хартаабха нүхэн соо булаһан байгаа. Харин хабар тэрэнээ задалхадань хамаг хартаабхань хуу хүлдэшэһэн байба. Гадна тэндэхи хартаабха шэгнээд үзэхэдэнь оройдоол хахадынь байһан бэлэй. Худал хуурмаг мэдээ хүргэһэн бригадир нүхэр Мижитов мүнөө болотороо ямаршье харюусалгада хабаадуулагдаагүй байһаар.

Хартаабхада иигэжэ хандаһан шалтагһаа боложо, Онохойн совхоз нёдондо энэ ургамалһаа миил 4687 түхэригэй сэбэр олзо оруулһан. Энэмнай тон хангалтагүй үрэ дүн болоно!

Энэшье жэлдэ ургаса тушаагаа һаналаа үлүүсэ һайнаар табиһан юумэнь үгы. Хоёрдохи отделениин полинууд дээрэ хартаабха хуряадаг 4 машина хүдэлжэ байна. Халаан бүхэндэ тус тустаа 3,8 гектарай ургаса малтаха зэргэтэй юм. Харин тэдэнэй хүсэнэй хахадынь лэ ашаглагдана. Малтагдаһан хартаабха суглуулха хүнүүдэй дуталдадаг дээрэһээ, эдэ машинанууд нэгэ час хүдэлөөд, хоёр часынь миил байжа һаатана. Эдэнэй малтаһан хартаабхые һургуулиин һурагшад суглуулдаг юм. Үхибүүд хадаал үхибүүд ха юм даа. Эдэнэй хүдэлһэн газарта ехэ хартаабха абтангүй үлдэнэ. Хэһэн хүдэлмэриин шанарые шалгаха хүн байхагүй. Иимэ ушартай саашаа ябсажа байхын аргагүй. Яхадааб гэхэдэ, энэ отделенидэ 120 гектар хартаабха малтагдаха байна. Мүнөө дээрээ оройдоол хорёод гектарай ургаса абтаа.

— Иимэ түгшүүрилтэй байдалһаа гараха арга эндэ бии. Гэрэй эзэн эхэнэрнүүдтэй һайса хөөрэлдөөд, үгээ ойлгоолсоод байгаа һаа, 300 гаран хүнүүдые хартаабха хуряалгада гаргажа боломоор,— гэжэ нүхэр Мильгунова хөөрөө һэн. Тиихэдэ совхозые шефтээ абаһан эмхи зургаанууд хамһалсаха гэжэ хүсэһэн байгаа. Теэд эндэхи хүтэлбэрилэгшэд тэрэншье туһаламжаһаа арсаһан байна. Тэдээндэ гэр байра хэрэгтэй, эдеэлүүлхэ хэрэггүй хаям.

Тус ажахын хүтэлбэрилэгшэд ямар һэгэн туһаламжа дээрэһээ хүлеэгээд лэ һууна. Гэбэшье саг ошожо байна. Сагай уларилшье үдэр бүри хүйтэржэ, хартаабхашье дулаан байрада орохоёо хүсэшэнхэй.

В. ОРЛОВ.

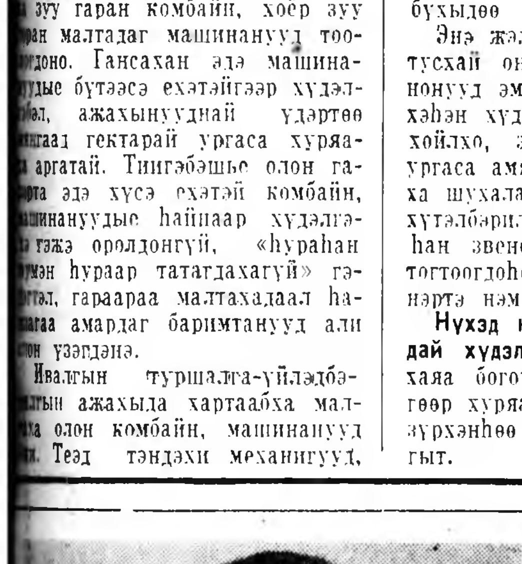

В. В. ГРИШИН.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Нүхэр В. В. Гришиниие Ленинэй орденоор шагнаха тухай

Коммунис партиин, Совет гүрэнэй үмэнэ ехэ габьяатай байһанайнь түлөө, 50 наһатай болоһонтойнь дашарамдуулан, ВЦСПС-эй Түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүдэ кандидат нүхэр Виктор Васильевич ГРИШИНИИЕ Ленинэй орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. МИКОЯН.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1964 оной сентябриин 17.

Индиин президент Московско университедэй хүндэтэ доктор болобо

МОСКВА, сентябриин 17. (ТАСС). Индиин Президент доктор Сарвапали Радхакришнан Москвагай гүрэнэй университедэй философиин эрдэмэй хүндэтэ доктор болгогдоо. Иимэ нэрэ зэргэ олгоһон диплом мүнөөдэр университедэй профессорнууд, студентнэрэй митинг дээрэ тэрээндэ барюулагдаа.

Президенттэй хамта СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. С. Дзоценидзе, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо С. Г. Лапин, СССР-һээ Индидэ байдаг элшэн сайд И. А. Венедиктов, Индиһээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд Т. Н. Кауль митингдэ хабаадаа.

—□●□—

Индиин президент Москва бусажа ерэбэ

ЯЛТА, сентябриин 17. (ТАСС). Индиин Президент доктор Сарвапали Радхакришнан Крымэй урда эрьеэр хоёр хоногто ябаһанай удаа Москва бусаба.

—□●□—

Али Сабри Узбекистан ерээ

ТАШКЕНТ, сентябриин 17. (ТАСС). Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын Премьер-министр Али Сабри мүнөөдэр үдын хойто тээ һамгантаяа, ОАР-һаа ерэһэн бусад айлшадтай хамта Москваһаа Ташкент ерээ.

ХҮН ТҮРЭЛТЭНЭЙ ЕРЭЭДҮЙН ҺАЙН ҺАЙХАН БАЙДАЛАЙ ТҮЛӨӨ ТЭМСЭЛШЭДЭЙ ТҮРҮҮШЫН ЗЭРГЭДЭ

Залуушуулай бүхэдэлхэйн хуралдаан

МОСКВА, сентябриин 17. (ТАСС). Залуушуулай ба студентнэрэй һаналаа нэгэдэхэ бүхэдэлхэйн хуралдаан түлэг дундаа. Дэлхэйн эдир залуушуулай элшэн түлөөлэгшэд залуушуулай дайшалхы зорилгонуудые шүүн хэлсэхэ, мүнөө сагай имагтал шухала асуудалнуудые—колониализмда, хархис аашада, расизмдэ эсэргүү, национально-сүлөөрэлтын ба бэеэ дааһан байдалай түлөө, неоколониализмда дайе зайсуулхын түлөө, буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүрин хуряахын түлөө, бата энхэ эб найрамдалай түлөө тэмсэлэй зорилгонуудые шиидхэхэ талаар ...дэнэй дүүргэхэ үүргэ тухай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ байна.

Союзуудай байшан олон гүрэнэй түлөөлэгшэд шамаглэгдэнхэй. Фронтын дээрэ залуушуулай болон студентнэрэй бүхэдэлхэйн хуралдаанай ...ха эмблемэ яларан харагдана.

Сентябриин 17-ной үглөөгүүр ...дэн арбаад автобусууд бүхы дэлхэйн бүмбэрсэгэй эдир түлөөлэгшэдые эндэ асарба.

Президиумэй столой саана Саг үргэлжын секретариадай гэшүүд һууна. Ганын пионернүүдэй организациин национальна хүтэлбэриин гэшүүн Джеков Стивенс хуралдаае хүтэлбэрилбэ.

Залуушуулай уласхоорондын хүдэлөөнэй түүхэдэхи гайхамшаг ушар болоһон манай энэ хуралдаанда хабаадаха ехэ зол хуби намда тудаба,— гэжэ тэрэ хэлэнэ.— Дэлхэйн залуушуулые амаршалхаяа ерэһэн Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэдые, нүхэр Хрущевые өөрыень хуралдаанай бүхы делегадуудтай хамта амаршалалсаха золтой байнаб. Үнэн зүрхэнэй үгэнүүдэйнь түлөө нүхэр Хрущевто баяр хүргэнэбди.

Энэ хуралдаамнай хани барисаанай, эб эмхитэй оршон байдалда үнгэрхэ, ехэ амжалта туйлаха, манай хани холбоое улам үргэдхэжэ байһандань этигэнэб гэжэ хуралдаанай түрүүлэгшэ мэдүүлбэ. Олон оронуудые, уласхоорондын хэдэ хэдэн организацинуудые түлөөлһэн, 51 хүнһөө бүридэһэн президиум Уласхоорондын бэлэдхэлэй комитедэй заседани дээрэ һунгагдаһан юм гэжэ мэдээсээ. Дахинаа зүбшэн хэлсэһэнэй үндэһөөр энэ президиумдэ үшөө хоёр хүн—Конгын (Леопольдвиль), «Африкын залуушуулай хүдэлөөн» гэжэ организациин түлөөлэгшэд нэмэжэ оруулагдаа.

Президиумэй гэшүүд үндэр дуунда табигдажа, делегадууд гараа үргөөд, альгаа ташабад.

Альга ташалган дахин дахинаа шангадан нэжэгэнэнэ. Президиумдэ ерэжэ һууһан өөһэдынгөө нүхэдые хуралдаанайхид амаршалба.

Уласхоорондын бэлэдхэлэй комитедэй саг үргэлжын секретариадай гэшүүн Бехнам Петрос (Ирак) ендэр дээрэ гаража, Залуушуулай ба студентнэрэй һаналаа нэгэдэлгын бүхэдэлхэйн хуралдаанай уласхоорондын бэлэдхэлэй комитедэй хоёрдохи заседаниин дүн тухай, Саг үргэлжын секретариадай хүдэлмэри тухай элидхэл хээ. Тиихэдээ хуралдаанай хараа бодолые номнохо, залуушуулай элдэб эмхинүүдтэй үргэн ехэ холбоо барисаа байгуулха зорилгоор Саг үргэлжын секретариадай хэһэн хүдэлмэриие элирхэйлэн харуулаа.

Хуралдаанда бэлдэхэ тусхай комитедүүд зарим оронууд дотор, жэшээлхэдэ, СССР-тэ, Японидо, Швецидэ, Тогодо, Боливида, Мексикидэ, Индидэ, Кипртэ, Индонезидэ, Грецидэ эмхидхэгдэһэн байна.

Бидэнэй эндэ ерээд байһан ушар хадаа хуралдаанай хүдэлмэридэ хубитаяа оруулха гэжэ олохон залуушуулай шиидэһэнэй али тодо жэшээ болоно гэжэ Бехнам Петрос хэлэбэ. Хуралдаанда бэлдэлгын талаар социалисшье, мүн капиталисшье оронуудай эмхинүүдэй харилсаа холбоо байгуулһаниинь элеэр харагдана гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ.

Саг үргэлжын секретариадай хүдэлмэридэ тохёолдоһон бэрхэшээлнүүд тухай элидхэл соо дурдагдаа. Тэдэнэй гол зүйлнүүдынь юуб гэхэдэ, хэдэ хэдэн оронуудтахи хэрэгзгы хатуугаар зонхилдог, фашис, фашис шахуу, хархис правительствонууд хуралдаанай хараа бодолтой залуушуулые танилсуулха ябадалда һаад хэхын тула шадаха бүхы юумэеэ хэһэн байна.

Һаналаа нэгэдэлгын жаса байгуулхын тулада ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Колониальна дарлалтаһаа үшөө сүлөөрөөдүй оронуудай делегадуудай энэ хуралдаанда хабаадалсаха ябадал хангаха тус фондо хубитаяа оруулһан бүхы эмхинүүдтэ үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэбди гэжэ элидхэлшэ хэлэв. Тиихэтэеэ хамта СССР-эй залуушуулай эмхинүүдэй оруулһан хубитые онсолон тэмдэглэбэ.

Энэ хуралдаанда хабаадагшад хэдэ хэдэн элидхэл шагнаха, һанал бодолоо хэлэхэ, тиигээд залуушуулай болон студентнэрэй хүсэл бодолдо, национальна бэеэ даанхай байдалтай болохын түлөө тэмсэдэг бүхы хүнүүдэй этигэл найдабарида дүүрэн харюусахаар шиидхэбэринүүдые гаргаха гээд этигэжэ байһан тухайдаа Бехнам Петрос түгэсхэлдөө мэдүүлбэ.

Саг үргэлжын секретариадай шиидхэбэри баталагдаа. Тиигэһэнэй

(*Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта*)

ЗАЛУУШУУЛАЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН ХУРАЛДААН

(Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

һүүлээр, элидхэл тушаа онсо хараа бодолтой байһан тухайдаа Хитадай түлөөлэгшэ хэлээ.

Удаа тээнь Индонезиин залуушуулай түлөөлэгшэ үгэ хэлэбэ. Тиихэдээ мүнөө сагай тон шухала асуудалнуудаар һанал бодолоо хэлэхэ арга хуралдаанда хабаадагшадта олгоһонойнь түлөө Советскэ Союзай правительствада, совет залуушуулай эмхинүүдтэ баясхалан хүргэбэ. Индонезиин түлөөлэгшэ элидхэл тушаа хэдэн дурадхалнуудые оруулаа.

Кипрэй демократическа залуушуулай нэгэдэмэл организациин түлөөлэгшые делегадууд нэрьемэ альга ташалгаар угтаба. Кипрэй түлөөлэгшэ «Национальна бэеэ даанхай байдал туйлахын түлөө тэмсэлэй формонууд ба методууд, империализмда, колониализмда, шэнэ түхэлэй колониализмда эсэргүү тэмсэлэй дүй дүршэл» гэһэн асуудалтай элидхэл хээ. Энэнь юу харуулнаб гэхэдэ, бүхы дэлхэйн залуушуул энэ хуралдаан дээрээ уласхоорондын байдалда ямараар хандадаг байһан тухай һанал бодолоо хэлэхэһээ гадна, мүн эрхэ сүлөөгэй, эб найрамдалай ба хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө тэмсэлэй талаар дүй дүршэлөө хубаалдаха гэжэ шиидэнхэй байна.

Арад түмэнэй тэмсэлэй үргэн далайсатай, олон янзын байха тума амжалта түргэнөөр туйлагдадаг. Кипрэй түлөөлэгшэ дэлхэйн арадуудай зүгһөө киприодуудта моральна дэмжэлгэ үзүүлһэн тухайдань элидхэл соогоо хэлээд, туһа хүргэһэнэйнь түлөө совет арадта, Советскэ правительствада баясхалан хүргэбэ.

Нигериин түлөөлэгшэ Амэниин элидхэлэй темэнь — бэеэ дааһан байдалай түлөө Африкын арадуудай тэмсэл гэһэн асуудал. Африкада национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн үргэн ехээр дэлгэржэ, колониальна хуушан империнүүд һандаран һалаха туйлдаа хүрөө гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Хэдэн зуугаад жэлэй туршада бии болгогдоһон колониальна ёһо гуримай эсэслэн үгы болохо саг ойртожо байнхай.

Америкын Хөлбоото Штадууд шэнэ түхэлэй колониализмын политика баримталан, гэмтэ муухай ябадал гаргана гэжэ Нигериин залуушуулай түлөөлэгшэ мэдүүлбэ.

Манай үетэн өөһэдынгөө хүсэ шадалые нэгэдхэхэ, үг зорилгоёо ойлгохо, бүхы оронуудай залуушуулай бата нэгэдэлтэй байхын түлөө, доромжолгодо, дарлалтада, засаг захиргаа хэтэрүүлэн хэрэглэхэ ябадалда эсэргүүсэн эрид шууд тэмсэхэ гэжэ Нигериин түлөөлэгшэ хэлэбэ.

Хуралдаанай үглөөнэй заседани энээгээр дүүрээ.

ТҮГЭС АМЖАЛТА ТУЙЛАГДАА

Хоёр жэлэй саада тээ һэн. Улаан-Үдын мяха-консервын заводойхид бүхы коллективээрээ коммунис ажалай нэрэ зэргэтэй болохын түлөө мүрысөөндэ оролсожо, зориһондоо хүрэхын түлөө шангаар тэмсэжэ эхилһэн юм.

Энэ тэмсэлынь түгэс амжалтада хүргэбэ. һаяхан консервын заводой коллективтэ комбинадай дирекциин, профсоюзуудай заводской комитедэй шиидхэбэреэр коммунис ажалай коллективэй хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

Тус заводойхид байгша оной эхилһэнһээ хойшо 8 һарын даабариһаа гадуур 6,5 миллион баанха консервэ үйлэдбэрилһэн байна. Энэнь үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал 2,5 миллион баанхаар ехэ болоно. Завод дээрэ халаанайнгаа даабари дүүргэдэггүй нэгэшье хүдэлмэришэн байхагүй, олонхинь холо үлүүлдэг болонхой.

Мүрысэгшэдэй түрүү зэргэдэ мяха шулагшад Григорий Бодарев, Валентина Борисова, хүдэлмэришэд Екатерина Максимова, Нина Дорошкевич болон бусад ябалсана. һүүлэй хоёр жэлэй турш консервын заводойхид ажал дэлмэридөө һайн амжалта ту һанайнгаа түлөө комбинадай рекциин, парткомой, завод комитедэй дамжуулгын Улаан нэгэтэбэшэ абаһан байгаа үедэ тус заводойхид долоон лэй һүүлшын жэлэй түсэ ажаллажа байнхай.

Ажал хүдэлмэридэнь үндэр нэлтэ үгтэһэнөөрнь урмаша консервэшэд байгша оной Агууехэ Октябриин 47 жэлэй баярай һайндэр болотор дүү хэ гэһэн дээшэлүүлэгдэһэн соц лис уялга абаба.

Мүнөө мяханай комбинат рэ консервын завод, 4 цех, бригада коммунис ажалай колл тивэй нэрэтэй болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: комбинадай ректор нүхэр Горобец консерв заводой директор Б. И. Бенед говтэ заводтонь коммунис ажа коллективэй нэрэ зэргэ олго һон тухай үнэмшэлгэ заводой лэлмэришэдэй баяр ёһолоной с лаан дээрэ барюулжа байна.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Намарай паар хахалалгада—онсо анхарал

ГЭДЭРГЭ ТАТАҺААР

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхозойхид байгша ондо намарай паар дээрэхи шэниисын тарилгаһаа гектарай 10—11 центнер орооһо хуряана ха юм. Тиихэдэ хабар хахалагдажа тарягдаһан газарай га бүхэнһөө оройдоол 8—9 центнер шэниисэ суглуулна.

Гэхэ зуура, энэ ажахы намарай паар хахалха даалгабаряа жэл бүри дүүргэдэггүйнь гэмшэлтэй. Нёдондоһье 1500 га хахалха түсэбтэй байһан аад, арайхан гэжэ 400-ень бэелүүлһэн. Гилбэрэйхид энэ жэл 2 мянган гектар намарай паар хахалха гэлсээд байха юм. Тиин эндэ мүнөө арайхан гэжэ 300-гаад гектарынь хахалагданхай.

Тракторнууд үгы гэжэ ноёд бэеэ сагааруулха һанаатай олон табан юумэ хэлсэнэ. Үнэхөөрөө тиимэ юм аа гү гээд, машинануудаа ямар ажалда хубаагдаһыень бидэнэр хаража үзэбэ гээшэбди. Колхоз дээрэ байһан гушаад тракторнуудайнь 14-ниинь «ДТ-54» түхэлэй юм. Мүнөө тэдэнэй 7-ниинь тариа хураалган дээрэ комбайнуудые шэрэнэ, 5-нь силос даралга дээрэ хүдэлнэ. Бусадынь үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ хэрэглэгдэдэг юм ха.

— Үбһэ хуряалгаяа дүүргэмсээрээ эндэхи бүхы тракторнуудаа намарай паар хахалалгада гаргахабди гээд хүтэлбэрилэгшэд һайрхаха юм.

Гэхэ зуура, зарим тракторнуудынь юрэ бусын ажалнуудта хэрэглэгдэдэг байшоо. Жэшээнь, үдэрэй дүрбэн час багта Кокорин гэжэ һууринда А. А. Кокориной газаа «МТЗ-50» түхэлэй нэгэ трактор хойноо шэрэдэг тэргэтэй байхыень харабабди. Кокорин тракторист үмсынгөө хартаабха малтажа, амилха сүлөөгүй байбал даа.

— Энэ үдэр муртэй юумэ хээгүйб. Нэгэ нолиһоо нүгөөдэ дээрэ цистернэ абаашаа һэм, полевой стан дээрэ электросварка абаашажа хаяаб,—гэжэ тэрэмнай бидэнэртэ хэлэбэ.

— Та үдэр бүри иимэшүү ажал хэнэ гээшэ гүт?

— Тиимэ. Олзондо үбһэ хуряалга дүүргэмсээрээ августын 29-һөө хойшо энэ тэрэ ажалда ябанам. Түрүүшээр һургааг зөөдэг һэмди. Тиигээд жэжэ бужа элдэбын юумэ шэрэнэб.

Иимэшүү «жэжэ бужа» юумэ «Беларусь» гэдэг үшөө хоёр трактор шэрэдэг юм байна. Эндэ Радна Намжилон, Вандан Тугутов гэгшэд хүдэлдэг.

Эдэ машинануудые намарай паар хахалалга дээрэ хэрэглэжэ болохо байгаа гү? Болохо даа. Тиин гэһэй энэ шухала хүдэлмэри дээрэ оройдоол 4 трактор хүдэлнэ. Тэдэнэй «ДТ-54» түхэлэй хоёр тракторынь эбдэрэшоод, һүүлэй 3—4 үдэрэй туршада МТМ-гэй хашаа соо хэбтэжэ байһан.

Хэрбээ дээрэ дурсагдаһан долоон трактор ядахын сагта үдэрэй 5—5 гектар газар хахалдаг байгаа һаа, һүүлэй арбан табан үдэрэй туршада 600 гаран гектар намарай паар хахалха байгаа бшуу. Мүн шииг бороотой үдэрнүүдтэ (иимэ үдэрнүүд һаянай яһала олон байһан) комбайн шэрэдэг тракторнуудыншье газар хахалалгада гаргажа болохо байгаал. Эдэнэр адагынь 400 га газар хахалжархиха һэн.

Тиин паар хахалалга дээрэ хүдэлжэ байһан механизаторнууд тушаалта ажалдаа ямараар хандана гээшэб?

Үглөөгүүр эртэшэгхэн Н. Ф. Кокориной хүдэлжэ байһан газар дээрэ хүрэжэ ерэбэбди. Бүхыдөө хэды шэнээн намарай паар хахалба гээшэбта гэжэ асуухадамнай:

— Хахалһан газарыемнай хэмжэдэггүй юм, — гэжэ тэрэмнэй харюусаба. — Шадаха зэргээрээл ажаллажа байдагбди.

Нэрээшье эндэхи трактористнууд үдэрэй 4—5 гектар газар арайхан гэжэ элдүүрилнэ. Шанарыньшье һайн гэхын аргагүй. Анзаһан дуталдана, предплужникшье байхагүй.

Трактористнуудай дунда социалис мүрысөөн эмхидхэгдээгүй. Бултадаа нэгэ халаанда хүдэлнэ. Хоёрдохи механизаторнуудые табиха гэхэдэ трактористнууд үгы гэлсэнэ. Теэд һайса бэдэрээ һаа, хуушанай механизаторнууд олон лэ олдохо байха.

Энэ колхоздо намарай паар хахалха хүдэлмэриие эрид хурдадхаха талаар Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлени хэмжээ абаха ёһотой.

«Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүдэй шалгалтын бригада: Н. ДАБАЕВ, партийна гүрэнэй хиналтада туһалха бүлгэмэй гэшүүн, Ц. БАБУШЕЕВ, манай корр.

Улаан-Үдэ городой предприятинууд колхоз, совхозуудта ехэ туһаламжа хүргэжэ байна. Энэ намар тариа гүрэндэ тушаалгын үедэ олохон предприятинуудай шофернууд Улаан-Үдын управлениин ажахынуудта тариа зөөлсөө. Эгээл энэ үедэ Буркоопсоюзай автобазын жолоошон Александр Петрович Семенюк «Маяк» колхоздо ажаллажа, нилээд ехэ тариа гүрэндэ тушаалсаа. Ажал хүдэлмэри дээрээ жэшээ харуулан хүдэлһэнэйнь түлөө колхозой гэшүүд тэрэниие схээр магтадаг. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буркоопсоюзай автобазын жолоошон А. Семенюк.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ИНТЕНСИФИКАЦИИН ЗАМААР

Хүрьһэ шанаржуулдаг компост

Газарай хүрьһэ шанаржуулжа, хүдөө ажахын ургамалнуудай ургасые эрид дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд Түнхэнэй управлениин ажахынуудта бэелүүлэгдэнэ. Тиигэжэ Түнхэн голой баруун эрье шадар, Улбагай нютагта элбэг торф хэрэглэжэ, торфо-минеральна-аммиагай утэгжүүлгэ бэлэдхэжэ эхилээ. Энээниие тэндэхи «Сельхозтехникэ» нэгэдэл үүсхэһэн байна. «Восточные Саяны», «Сибиряк» колхозуудай 1000 гаран гектар тариалангай газарые иигэжэ утэгжүүлхэ зорилго табигдаа. Эндэхи газарайнь хүрьһэн элһэлиг, шабарлиг юм. Тиимэһээ энэ хүрьһэндэ нютагай, минеральна утэгжүүлгэ оруулха шухала байгаа бшуу.

Торф хэрэглэжэ, тусхай компост бэлдэхэдээ, бүхы хүдэлмэреэ машина, техникын хүсөөр хэнэ. 60—70 процент шахуу шииг нойтотой торф абтана. Энээниие абахын тулада үнинэй намагжаһан торфтой газар 35 сантиметр гүнзэгытэйгөөр, «ДТ-54» тракторта «ПБ-75» түхэлэй анзаһа шгтагалжа хахалагдана. Удаалуулан «БДТ-2,2» түхэлэй хүндэ борнойгоор тэрэ хахалагдаһан газараа утаашань, хүндэлөөшэнь дисковална. Саашадаа «ЛД-10» түхэлэй лущильнигаар газарынь зөөлэрүүлдэг.

Иигэжэ хахалагдаһан газарта торфын бэлдэгдэхэдэнь «РПТМ-2» машинаар суперфосфат, доломитова гурил, үнэһэ сасажа холигдодог байна.

Тусхай лабораторидо эндэхи торфын бүридэл шэнжэлэгдэһэн. Энээниинь хараада абан, 1 тонно торфдо 8 килограмм суперфосфат, 20 килограмм торфын үнэһэн, 2 килограмм доломитова гурил холилогдоно. Тиихэдэ тусхай шлангаар аммиагай уһан компостдо холигдодог байха юм. Компостын тонно бүхэндэнь 20 килограмм аммиагай уһан хүртэнэ.

35 сантиметр гүнзэгытэйгөөр хахалагдаһан 1 гектар газарһаа 1200—1500 тонно торф абтажа, иимэ компост бэлдэгдэнэ. Улбагай нютагта даб дээрэ 2,5 гектар газарта торф абтажа байнхай. Иигэжэ бүхыдөө 3500—4000 тонно торф абтаха юм. Энэ торфдо холихоёо 65 тонно доломитова гурил, 70 тонно аммиагай уһа, 30 тонно суперфосфат тэндэнь абаашагданхай. Гадна түймэртэ шатаһан торфын 70 тонно үнэһэн компост бэлдэхэдэнь хэрэглэгдэхэ юм.

Эдэ зүйлнүүдээ дууһан холиһоной һүүлээр тэндэхи газарайнгаа торфые «ЛД-10» түхэлэй дискэтэй лущильнигаар хоёр дахин зөөлэрүүлнэ. Энэ ушарта минеральна утэгжүүлгэ торфтой һайнаар холилдоно. Саашадаа бэлэн болгогдоһон, компостоо 4—5 метрһээ бага бэшэ үргэнтэйгөөр, 1,5—2 метр үндэртэйгөөр бульдозероор обоолно.

һайса шанаржаһан компостые «ДТ-54» түхэлэй тракторта таарулагдаһан «РУ-0,6» түхэлэй универсальна рамаар машинада ашана.

Иигэжэ бэлдэгдэһэн торфо-минерально-аммиагай компостын үнэ сэнгыньшье яһала хямда: газарай хүрьһэндэ оруулалгатайгаа 1 түхэриг 43 мүнгэтэ болохо гээд даб дээрэ тооложо гаргагданхай. Хэрбээ 1 гектарта 5—6 тонно иимэ компост хэрэглээд байгаа һаа, хамтадаа 8 түхэриг 50 мүнгэнэй гаргаша хэгдэхэ болоно. Иимэ компост хэрэглэһэнэй ашаар гектар бүхэнэй ургаса, доодо захынь хэлэхэдэ, 2,5 центнерээр дээшэлээ һаа, ажахыда 12 түхэриг 75 мүнгэнэй сэбэр олзо оруулагдаха байна бшуу. Тиигээдшье торфо-минерально-аммиагай утэгжүүлгэ хэрэглэхэдэ гансашье түрүүшын жэлдэ ургасань дээшэлдэг бэшэ, хойто, саада жэлнүүдтэ тэндэхи газарайнь хүрьһэн шанаржадаг. Энээниие түрүү ажахынуудай дүй дүршэл гэршэлнэ.

Түнхэнэй управлениин ажахынууд саашадаа иимэ эрхим шанартай утэгжүүлгэ өөһэдөө улам ехээр бэлдэжэ, хэрэглэхэ арга боломжотой. Хаана хаанаб, Түнхэнэй олон нютагуудта торфоор элбэг газар ехэ. Илангаяа Түнхэн голой эхин багаар, Эрхүү мүрэнэй баруун эрье шадарай доро нуга газараар, Хойто голдо бүришье ехээр торф абажа болохоор.

Управлениин ажахы бүхэнэй саашадаа иимэ шанартай утэгжүүлгэ улам ехээр бэлдэжэ хэрэглэхын, иигэжэ орооһо тариянайнгаа, хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса бүри дээшэлүүлхын түлөө зохихо хэмжээнүүд абтахаар хараалагдана.

И. ЕЛАЕВ,
республикын Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствын агроном.

СТУДЕНТНЭРЭЙ „СОВХОЗ"

Грузиин зооветеринарна эрдэм-шэнжэлэлгын институдай һуралсал-туршалгын ажахы тухайда хэлэгдээ хадань, «совхоз» гэһэн үгые кавычкагүйгөөр бэшэхэдэ болохо байгаа.

Тбилисиһээ холо бэшэхэнэ оршодог энэ ажахы тухайда «Грузиин залуушуул» газетэ бэшээ бэлэй. Энэнь табан жэлэй саана, үнэндөө, мал ажалай совхоз байһан юм. һүүлээрнь һургуулиие ажабайдалтай холбоотой болгохо тухай Хуулиин абтахалаар зооветеринарна институдай студентнэр мүнөөнэй гуримаар, эмхидхэгдэһэн, болбосоронгы, техническэ талаараа һайса хангагдаһан энэ баян ажахые мэдэлдээ абаа бэлэй. Мүнөө эндэ арбан кафедра хүдэлжэ байнхай. Хамтын байранууд баригдана. һургуулиин байшангай гурбан дабхарынь бодхогдоо. Үүлтэртэ малай станци, инкубатор, үйлэдбэриин бусад хэдэн байранууд баригдаа. Тобшохоноор хэлэхэдэ, энэ ажахы түлэг хүдэлжэ байхынгаа хажуугаар саг үргэлжэ урган хүгжэнэ.

Энэ ажахын директор Александр Беднашвили иигэжэ хөөрэнэ:

— Хүдөө нютагуудһаа ерэжэ заочноор һурадаг студентнэр олонхидоо манайда ажаллана. Жэшээлхэдэ, агроном Автандия Мебуршвили шэнги олохон залуушуул институт дүүргээд, эндээ үлэжэ ажаллана. Табадахи курсын студент Джемал Нижарадзе хэдыдэхи жэлээ эндэ байдаг. Түрүүшээр тариан ажал дээрэ хүдэлһэн аад, мүнөө һүнэй ферм даана. Гурбадахи курсада зао ноор һурадаг Шалва Бекура мүнөө гахайн фермэдэ бригади лана. Бригаданъ мяха тушаал түсэбөө амжалтатайгаар дүүр дэг.

Энэ ажахыдахи юрын хүдэлм ри студентнэрэй һуралсалтай шэнжэлхы ажалтайнь ёһотоор з хилдүүлэн табигдана. Шэнэ у тэрэй индейка шубуудые бии бо гожо байһан доцент Антадз шэнжэлгын хүдэлмэридэ студен нэр хабаадалсадаг. Зооветерина на институдай ахамад научна х дэлмэрилэгшэ Абесадзе гидропо но аргаар ногоо ургуулха хүд мэриие даадаг юм. Гурбадах курсын студент Како Берадзе т рэнэй эрхим туһалагшань боло хой. Тэжээлэй ургамалнууд гидропонно аргаар ургуулха х маг бүхы онол мэргэжалые Б радзе шудаланхай. Мүн лэ ст дент Валериан Турашвили б бүйлүүлдаг цехые даана. Бү луулмал һүөөр тугалнуудые т жээхэдэ үнэгүй боложо үгэл ашаг ехэтэй байдаг.

...Грузиин зооветеринарна э дэм-шэнжэлэлгын институдай һ ралсал-туршалгын ажахыда эрх лэгдэжэ байһан ехэ хүдэлмэ тухайда үшөөл олон юумэ х рэмөөр. Хожомоо хүдөө ажах үйлэдбэри дээрэ хүтэлбэрил тушаалнуудта ажаллаха мэр жэлтэд эндэһээ урган гара гээшэ.

В. БЕКАУРИ.
(АПН).

Тобшохон шэнжэлэл

СССР 91 ГҮРЭНТЭЙ ХУДАЛДАА НАЙМАА ХЭНЭ

Советскэ Союз дэлхэйн 91 оронтой наймаа хэнэ гээд һаяшаг совет газетэнүүд мэдээсэһэн байгаа. Энээнһээ уламжалан, Шэнэ һони хэблэхэ агентствын корреспондент СССР-эй арадай ажахын Соведэй Гадаадын экономическа харилсаа эрхилхэ управлениин начальник Яков ЮШИНДЭ хандахадаа, СССР-эй гадаадын худалдаа наймаанай хэр хүгжэжэ, гадаадын оронуудта совет эд бараанай хэр ехээр худалдагдажа байһан тухай тайлбарилан хөөрэжэ үгэхыень гуйба.

1963 ондо гадаадын оронуудтай СССР-эй абалсаһан эд бараанай эрьесэ 12,9 миллиард түхэриг болоһон байгаа. Энэ жэлдэ бүришье ехээр ургаха юм. һүүлэй үедэ нефть, нефтиин зүйлнүүд, шэрэм, хара түмэр, монсогор гү, али хюрөөдэмэл модон, илангаяа машина ба оньһон түхеэрэлгэнүүд гадаадын оронуудта нилээд ехээр худалдагдадаг болоо.

Энэ жэлдэ урданайхиһаа 53 процент ехээр машина ба оньһото түхеэрэлгэнүүд худалдагдаха юм гэжэ тэмдэглэмээр.

СССР-эй туһаламжаар 34 орондо бодхогдожо байһан 441 промышленна предприяти болон барилгануудта үгтэдэг комплексно түхеэрэлгэнүүд совет гадаадын худалдаа наймаанда ехэхэн һуури эзэлһэн зандаа. Энэ жэлдэ 500 миллион гаран түхэригэй сэнтэй тиимэ түхеэрэлгэнүүд худалдагдаха байха.

Харибаа ерэһэн захилнуудые манай промышленностиин саг соонь дүүргэдэгэй ашаар, тэрэшэлэн совет мэргэжэлтэдэй ехэхэн туһаламжа үзүүлһэнэй ашаар энэ жэлдэ Нил мүрэн хаагдаа, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикада хи Асуанска хаалтын түрүүшэ ээлжээнэй хүдэлмэри дүүргэгд Индидэ «Нейвели» гэжэ томо то лоэлектростанциин түрүүшэ ээлжээн ашаглалтада тушаагд Югославида газарай хүдэлхэ үе һандарһан Скопль городто гэр б рилгын комбинат баригдаа.

Оронойемнай бүхы экономиче ска районуудһаа хэдэн зууга промышленна предприятинууд даадын наймаанда табигдаха пр дукци гаргана.

Ондо ондоо социальна байгуу лалтатай гүрэнүүдэй амгалан та банаар зэргэ оршон һууха тух Советскэ правительствын ябуу даг политика али алиндаа ашата туһатай худалдаа наймаа ехэ хүгжөөхые хараална. Уласхоорон дын оршом соо ажалаа хубаар лан бүтээхэ гуримай һайн ба һыень бидэ ойлгонобди. Оронойгоо арадай ажахын эрилтэнүүдь СССР-эй промышленность бүри мүһэн хангажа шадаха юм. Тиигэбэшье зарим зүйлэй продук нуудые ондоо оронуудһаа аб бал, экономическа талаараа туһ тай байха. Жэшээлхэдэ, Советскэ Союз станок, машинануудые, т мэр хоолойнуудые, хэмэл торго ной ээрэмэлнүүдые, штапель-бөө техническэ тоһо худалдажа аб даг гээшэ.

Удаадахи жэлдэ хариин оро нуудтай хэгдэхэ худалдаа на маан тухай хэлэхэ болоо һаа, ш нэ маркын «Москвич-408», ГАЗ-66, ЗИЛ-130, КРАЗ гэжэ а томашинанууды, «ДТ-75» тра торнуудые нилээд олоор худалд ха байха. Мүн баһа түмэр отолх 33 шэнэ хэлбэриин станогууд бусад зүйлэй промышленна оньһото түхеэрэлгэнүүд гадаадын дэлгүүргэ таргагдаха. (АПН).

ОЧЕРК

ҮДЭ МҮРЭНЭЙ ҮРГЭН ЭРЬЕДЭ

Сентябрь һарын эхеэр боролгон хүйтэн үдэрнүүдэй болохын хажуугаар, хаа-яа бороо ородог байба. Нэгэ иимэ, хайшаашье бэшэ харалгаа зүдэрүү үдэр, хартаабха хадагалдаг газар гэрэй шала хадажа байһан халза малаан хүнтэй бидэнэр золгобобди. Хүйтэхэн бороотой энэ үглөөгүүр тэрэ нүхэрэймнай халзан толгойһоо халта уурал гаража байхыень бидэнэй нэгэн харахадаа:

— Ухаатай хүнэй толгой халуун аад, хүлынь хүйтэн гэжэ үнэн лэ байна даа,—гээд танилай эрхэр мэндээ хэлэнгүй шогложо захалба.

— Хүлэймни хүйтэниие яажа мэдээбта?—гээд тэрэ нүхэрнай энеэбхилнэ.

— Столой арада һуудаг ажалтай болоо юм гээд дуулаа һэм, — гэжэ манай нүхэр баһал энеэбхилэн хэлэбэ.—Хүдэлэнгүй һууһан хүнэй хүл хүйтэн юм шуу.

— Долоо-найман үхибүүдэй эсэгэ байгаад, хүдэлэнгүй һууха гэжэ яахабиб,—гээд шара шарайтай малаан нүхэрнай урихаар энеэбхилбэ.

— Тиимэ даа. Совхоз соогоо бараг түрүү ябажа байһан отделениин парторг хүн аад, миин һууха гэжэ яаха һэм,—гээд бидэнэр хажуу тээһээнь оролсобобди.

Энэ мүнөө бидэнэй золгоһон нүхэр хадаа Эрхирэгэй совхозой 3-дахи отделениин парторг Дондуков Мижид-Доржо байгаа.

— Тэрэ-э тэрэ, харана гүт? — гээд тэргэдэ ашаатай һолоомо шэрэһэн хүн тээшэ Мижид-Доржо зааба.—Эбир-шэбэр гэһэн бороодо һаатахагүй, нэгэ аргаяа олоод лэ ажалаа ябуулжал байдаг, хүйхэр лэ бэрхэ хүн даа!

— Энэ һолоомо хайшань шэрэнэб?

— Хониндоо хоол бэлэдхэжэ байна ха юм.

— Хонид гээшэ һолоомо эдидэг юм гү?—гээд бидэнэрэй нэгэн гайхаба.

— Эгээл энээхэн мэр-шэрхэн бороогой орохо үе соо, манай Иннокентий һолоомо шэрэжэ, тэрэнээ тэжээлэй дабһаар дабһалжа байгаад сомодог юм,—гээд Дондуков парторг бидэндэ хөөрэбэ.—Тэрэ дабһанииинь хайлажа һолоомотой холилдоод, хомхой хүнэй эдижэрхихөөр амтатай хүжартай хоол болоно бшуу.

Манай асууһан асуудал бүхэндэ Мижид-Доржо Дондуков дуратайгаар харюусана. Эрхирэгэй совхозой 3-дахи отделениин эрхим хонишон Евсюков Иннокентий Михайловичай бригада хадаа 60 наһанай Арьяев Гармажаб, Санжимитыпова Дулма болон Цыденбазаров Намсарай гэгшэдһээ бүридэһэн юм.

Үбгэн залуугүй хамтадаа үе наһанай нүхэд мэтээр эсэхэ сусахые мэдэхэгүй урагшаа һанаатай зангаараа тааража ажалладаг эдэ хонинарайнай хонишодой бригада 1962 ондо коммунис ажалай бригада гэжэ хүндэтэ нэрэ зэргэтэй болоһон. Тэрэ коммунис ажалай бригадынхид эрхимээр ажиллахынгаа газаа тээ, өөһэдынгөө отделениин бусад ажалшадай дунда саг үргэлжэ түрүү дүршэлэй жэшээ харуулжа, ядаһан гээгдэһэн нүхэдтөө туһа хүргэжэ ябадаг заншалтай.

Нүхэр Иннокентий Евсюковой бригада бүри эртүүр, июлиин һүүл багаар, август һара соо эмэ хонидтоо искусственна урэжүүлгэ хэжэ дүүргэдэг гуримтай юм. Энэ ажалайнь ашаар хонидынь январь һара соо түрэжэ эхилдэг. Манай Байгал шадарай шэмэрүүн хүйтэн соо шэшэржэ даарангүй, үбэлэй ута һүниие һэтэ унтангүй түрэхэ хонидоо манажа 100 хониндоо 100 хурьга абадаг эдэ хонишодые нютагайнь зон айхабтар хүндэлдэг болоһоор үнинэй. Үдэ голой хойто эрьеэр, Ганга нютагай тала дээгүүр бэлшэжэ ябаһан тарган тобир хонидые харахадаа: «Хэнэй хонид бэ?»—гэжэ асуубалтнай, «Евсюковой бригадын»—гээд нютагай зон омогорхон харюусадаг заншалтай.

Искусственна урэжүүлгын ашаар эртэ түрүүлһэн хонидойнь хурьгад үбшэ хабшангүйгөөр томо боложо тэнжэхэһээ гадна, ноoһо ехые үгэдэг юм. Эгээл хожомдожо ябаһан малшадай хонидоо түрүүлжэ байхада Евсюковой бригада гүйсэд дүрбэн һаратай болоһон адаг хорин килограмм мяхатай, нарин торгон ноoһотой хурьгадые совхоздоо тушаажа үгэнэ бшуу.

Мүнөө нүхэр И. Евсюковой бригада хаража байһан хонидтоо искусственна урэжүүлгэ үни хада хэнхэй, зуун хониноо зуун хурьга абахабди гэһэн түсэб табинхай, хамсыгаа шаманхайнууд үбэлые угтахаяа бэлэн байнад. Бухаллажа урдингүй бороо аадарта сохюулжа бүри хагда болонгүй, эрхим шанартайгаар, өөһэдынгөө, дүрбэхэн хүнэй хүсөөр 1000 центнер үбһэ сабшажа абаад, тракторай шарга зохёожо, тэрэ үбһэеэ газаагаа шэрэжэ асаранхай.

Энэ жэл зунай халуунай үеэр бороо багашаг орожо, Нарин Асагадай намжаа һайхан тала гандахаяа һанаһан юм. Теэд нүхэр И. Евсюковой бригада саг соогоо өөһэдынгөө хүсөөр сабшалан дээрэ шэбхэ гаргажа утэгжүүлһэнэйнгээ һайгаар, ханаба -һубаг татажа газараа уһалһанайнгаа ашаар, бага зэргэ шулуутайшагшье газартай бол хамаагүй, 100 га газарһаа—1000 центнер үбһэ абажа газаагаа соможорхинхой байхадань ямар һайн гээшэб! Мүн энээнһээ гадна, тус бригадамнай үбэлдөө хонидоо уһалха худагтай болонхой. Энэ хадаа айхабтар ехэ шанартай юм. Энээнһээ урагша, үбэлэй хүйтэндэ аяар Үдын гол хонидоо абаашажа соолгоһоо уһалхын орондо, миил амарханаар газаагаа уһалжархиха аргатай болоно бшуу.

3-дахи отделениин ажал хүдэлмэри тухай үни удаан нүхэр М. Дондуковтой хөөрэлдэжэ саг үнгэрэгэһэн бидэнэр үнөөхи суута хонишон коммунис ажалай бригадын бригадир Иннокентий Михайлович Евсюковтой золгохо һанаатай гэртэнь ерэбэбди. Газаагаа таримал модотой үндэр байшангай үүдэндэ хоёр заахан үхибүүд наадажа байһанаа, бидэниие харан сасуу хажуу тээшээ болобод.

— Евсюковой үхибүүд гүт? — гээд бидэнэр ород хэлэн дээрэ асуубабди.

— Тиимэ! Баабаймнай һая ажалһаа ерээд гэртээ байна!—гэжэ байгаад хоёр заахан басагадынь үгээ урдилдан буряад хэлэн дээрэ харюусабад.

— Баабайтнай буряад хэлэн дээрэ таанадаар хөөрэлдэдэг гү?—гээд бидэнэр асуубабди.

— Тиимэ. Баабаймнай, эжымнай буряадаар дуу гарадаг. Баабаймнай —ород, эжымнай—буряад.

Бидэнэр бүгэдөөрэн ээлүүдгүй энеэлдэжэ:

— Таанар ямар яһанайбта?—гэжэ асуубабди.

— Советскэ!—гээд хоёр басагад нэгэ доро харюусаба.

— О-о, харыт! зүб хэлэбэл! — гээд хэниьеб бидэнэй дундаһаа дуу гараа һэн.

Уданшьегүй бидэнэр гэртэ оробобди. Гэрэй эзэн Иннокентий Михайлович урихаар энеэбхилэн бидэниие угтаба.

Мүнөө газаа үхибүүдэй хэлэдэшэ хоёр һаратайхан Дарима басагаяниинь нүгөө таһарһаа нялха абяахаа үгэн, бидэниие угталсана хэбэртэй.

— Мал гээшэмнай тарган байбал. Зэдэнэ амараадаг юм!—гээд хөөрэлдөөн соогоо гэрэй эзэн үгээе эхилбэ. Хэн амар сүлөөтэй үбэлжэхэ дуратайб, тэрэ малдаа гүйсэд хүрэхэ хоолыень, дулаан байрыень зунай сагта бэлэдхэжэ абаха ёһотой. Мүнөө бидэнэй хонидто түсгаар типовой барилга баригдажа байна.— Шанха урдаа байһан шэнэ байра тээшэ зааба.

— Хэр олон хонитой гээшэбта?— гэбэбди.

— 600 хониндоо-600 хурьга абаха гэһэн түсэбтэйбди. Теэд үшөө үнгэрһэн жэлэйнгээ 300 хурьгадые эхэ хонин болотарынь харууһалжа абаха һанаатайбди,—гээд Евсюков манай асуудалда харюусаба.

Нюурынь харахада: зоригтойгоор хүмэдхэ дороһоо хүниие гэтэһэн нюдэтэй, үсөөхэн үгэтэй хүн байһан аад, һүүл дээрээ дадажа хөөрэлдэхэдэмнай, хүхюутэй, шогтой хүн байшоо.

— Хониной тарган туранхайе мэдэхын тула аяар холо адуулжа байһан хониндошни зарим городой ноёд заал һаа ошохые хүсэдэг. Үнэн дээрээ, хониной тарганиие мэдэхэеэ һанабал, хонодог хашаа соонь ороод хоргооһонһоонь жэрхэнгүй гартаа абаад үзэхэ юм. Хэрбээ һамар шэнги шэлдэн хатуу, томонууд хоргооһон байбал — хонидынь тарган гээшэ. Али гэбэл, хатаһан үзэм шэнги наршагархан хоргооһотой бол, яндан туранхай хонид байһаниинень хэлэнэ гээшэ бшуу,—гэжэ байгаад, городһоо ябаһан бидэнэрээ халта дайран һагад, малша нүхэрнай һониноо хөөрэдэг байба.—Манай бригада малаа һайн тарганаар харууһалдагайнгаа түлөө, саг соогоо үбһэеэ абаһанайнгаа түлөө мүнгэн шанда хүртөө. Энэ жэлдэ 23 центнер, 43 килограмм ноoһо абажа, түсэбөө зүгөөргүй үлүүбшэлэн дүүргэһэн байгаабди. Теэд ерэхэ жэлдэ үшөө ехэ ноoһо абаха түсэбтэй гээшэбди,—гээд нүхэрнай үгээе үргэлжэлбэ.

Иигэжэ үни саг хөөрэлдэһөөр байтарнай газаа бүрүүлтэн боро хараан болошобо. Гэрэй эзэн эхэнэр электрын гал яларуулба. Парторг нүхэр Дондуков юушьеб бидэндэ хөөрэхэ һанаатай энеэбхилһээр хажуудамнай ерэжэ һуугаадхина.

Теэд Люба басаганиинь газааһаа гүйжэ оромсоороо:

— Баабай! Түрүү хонишодые Улаан-Үдэһөө телевизорээр харуулхань гэнэ!—гээд эсэгэдээ дуулгана.

— Зай, манай бригадын Намсарайнда ошожо, хонишод тухай телевизор хаража байгаад хөөрэлдөөгөө үргэлжэлээл даа,—гээд Евсюков бидэндэ хандаба.

Бидэнэр дуратайгаар тэрэнэй үгэ дэмжэбэбди.

Д. БАТОЖАБАЙ.

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной сентябриин 19.

...НИИЕ ЗАЛУУШУУЛ
МЭДЭГ ЛЭ

Москвагай Баруун-Урдахи шэнэ ...оной Мичуринска проспектээр ...йванов гэдэг хүн ажа-...даг. Энэ хүнэй ажабайдалай, ... ябуулгын намтар ехэ һонир-...той: 1905 оной, Агуу ехэ Ок-...бриин революцинүүдтэ хабаа-...ша, Ф. Э. Дзержинскитэй хү-...һэн хүн, профессор....

...бэшье Владимир Николаевич ...йвановые үсөөн хүнүүд мэдэхэ ...на. Тиимэһээ үнинэй комму-...ст-ленинец хүнэй намтартай ...шохоноор уншагшадые танил-...лха хүсэл бии.

...ухэр Чайванов 1887 оной ап-...иин 26-да Ирхүүгэй Алайр ...агта түрөө һэн. Тэрэнэй ...в—Николай Петрович Чайва-... хүдөөгэй һургуулида багшаар ...лһэн, эхэнь — Александра ...ександровна, ород һахюуһата-... басаган.

...иколай Петрович дунда шадал-...ай бүлэһөө гараһан хадаа ...үгэй багшын семинарые арай-... гэжэ дүүргэһэн юм. Багшаар ...алха зуураа, эрдэмээ дээшэ-...хэ талаар ехэ оролдолго гар-... гэхэ. Мүн 1863 ондо болоһон ...ын восстанида хабаадагша, ...итическэ сүлэлгэдэ Эрхүүдэ ...һан Бронислав Женишек тэрэ-... үзэл бодолдо туйлай ехэ нүлөө ...лээ.

...иколай Петрович һураһан мэр-...лээрээ хүдэлхэ тушаалай Эрхүүдэ олдоогүй дээрэһээнь Казенно палатада алба хэбэ. Һүүлээрнь Эрхүүгэй губерниин гүрэнэй зөөриин управленидэ хүдэлөө.

ҮНИНЭЙ КОММУНИСТ

Бишыхан Володя тэрэ үедэ Эрхүүгэй гимназида эрхимээр һуража ябаа.

1905 оной октябриин забастовкын үедэ Владимир Чайванов—гимназиин 6-хи классай һурагша, РСДРП-гэй Эрхүүгэй комитедэй бэшэһэн прокламаци тараана, арадай дружинын гэшүүн болоно.

1907 ондо В. Чайванов гимназияа дүүргээд, Москвагай Университедэй юридическэ факультедтэ, нэгэн доро Москвагай консерваторидо һураба.

Тэрэл үедэ энэ студент Маркс, Энгельс, Ленин, Плехановай зохёолнуудтай ёһотоор танилсаба. Тиихэ зуураа студентнүүдэй дунда ябуулагдадаг революционно хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан юм. Москвагай университедэй «академическа» забастовкодо тэрэ хабаадаа. Энээнэйнгээ түлөө университедһээ гаргуулаад, Томскдо һуралсалаа үргэлжэлүүлжэ, университет дүүргэһэн байха.

Һүүлээрнь 1910 ондо Эрхүүгээ бусажа ерээд, партийна хүдэлмэридэ хабаадана, элитэ большевигүүд П. П. Постышев, Б. Шумяцкий гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг «Знани» бүлгэмэй гэшүүн болоно.

1917 онһоо нүхэр В. Чайванов—партиин гэшүүн. Партиин даалгабаряар хүдэлхэдөө, хүгжэмэй, сценын, кино болон циркын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюз эмхидхэнэ, Эрхүүгэй гарнизоной солдадуудай дунда агитационно хүдэлмэри ябуулна.

1918 ондо Сибирьтэ сагаантанай хэһэн урбалтын һүүлээр В. Н. Чайванов партиин даалгабаряар Монголой түб—Үргөө эльгээгдэнэ: эндэ Монгол руу тэргэдэһэн партийна, советскэ хүдэлмэрилэгшэдһөө, мүн Совет засагта дуратай һуурин зонуудһаа большевигүүдэй нюуса бүлэгүүдые байгуулха даабаритай байгаа. Тиигэжэ Монголдо 1921 оной арадай революци бэлэдхэхэдэ үүргэ дүүргээ.

1918 ондо Үргөөдэ революционно хэдэн бүлэгүүд бии һэн. Эдэ бүлэгүүдэй эгээл эдэбхитэй гэшүүдһээ нүхэр Чайвановай үүсхэлээр Революционно комитет байгуулагдаа. Тэрэнэй түрүүлэгшээр В. Чайванов һунгагдана. Ревкомой ябуулдаг хүдэлмэриин нэгэ шэглэл гэхэдэ, партизануудые буу зэбсэгээр хангадаг байгаа, 25—30 хүнһөө бүридэһэн хоёр бүлэг партизануудай отрядууд байгуулагдаад, Сүхын завод эльгээгдээ һэн.

Эндэхи революционно бүлэгүүдэй, Ревкомой нүлөөн доро монгол революционернүүдэй хүдэлмэри эдэбхижээ. Тэдэнэр Үргөөгэй Ревкомтой барисаатай байһан. Сүхэ-Баатартай, Чойбалсантай нүхэр В. Чайвановай хэһэн хөөрэлдөөндэ нэгэнтэ бэшэ байлсаа һэм, мүн Чайванов өөрөө монгол революционернүүдэй нюуса суглаануудта оло дахин байлсаһан гэжэ революционно бүлэгүүдэй тэрэ үеын хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн, мүнөө Эрхүүдэ байдаг В. Л. Неволин һанан дурдадаг.

1920 оной сентябрьһаа В. Н. Чайванов—Монголдо байдаг совет генеральна консул, энэл жэлэй эсэс багаар Эрхүүгээ ерэжэ, 5-дахи Армиин ахалагша мүрдэгшын тушаал дааба. 1921 оной июнь һараһаа Новониколаевскда (мүнөөнэй Новосибирск) шухала тахигые даажа, Сибирьтэ ВЧК-гай бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэ болоо һэн.

1922 ондо манай залуу республикын промышленна түбүүдтэ Сибирьһээ таряа эльгээхэ хүдэлмэриие эмхидхэхын тула парти Ф. Э. Дзержинскиие Сибирь ябуулаа һэн. В. Н. Чайванов тэрэнэй дүтын туһалагша болоо бэлэй.

1922 оной апрель. Москва. Нүхэр Чайванов Ф. Э. Дзержинский түрүүлэгшэтэй ВЧК—ОГПУ-гай хэрэгүүдые эрхилнэ.

1926 ондо Ф. Э. Дзержинскиин наһа бараһанай һүүлээр В. Н. Чайванов тусхай поликлиникын эрдэм—шэнжэлэлгын таһагай диалектическэ материализмын методологическа кафедрые дааба. Тэрэ үедэ энэ таһагые Дмитрий Ильич Ульянов (В. И. Ленинэй дүү) эрхилдэг һэн.

1928 ондо А. В. Луначарскиин дурадхалаар В. Чайванов «Советская филармония» гэһэн бүлгэм байгуулжа, түрүүлэгшэнь болоно. 1931 ондо профессорэй нэрэ зэргэдэ хүртөөд, энэ сагһаа хойшо Москвагай дээдэ һургуулинуудта диалектическэ материализмаар лекци уншана.

1937 ондо В. Н. Чайванов үндэһэ баримтагүйгөөр харлагдажа, партиһаа гаргуулаад, арестовалагдаа һэн. 1955 ондо зэмэгүй байһаниинь тодорхойлогдожо, партиингаа зэргэдэ бусажа ерэһэн юм. Мүнөө пенсидэ гаранхай. Тиибэшье ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана: партиин Дзержинскиин райкомой дэргэдэхи үнинэй большевигүүдэй соведэй гэшүүн, дайн сэрэгтэ хабаадагшадай советскэ комитедэй гэшүүн, мүн фабрика заводуудаар һургуулинуудаар ябажа, ходо лекци уншадаг. Ажал ябуулга тухайгаа ном бэшэхэ гэжэ бэлэдхэжэ байна.

Иигэжэ арад зондоо алба хэһээр лэ даа гурбан революциин солдат, коммунист Владимир Николаевич Чайванов.

Г. БАНЧИКОВ,
Комплексно институдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ.

ЗАЛУУ НАҺАНАЙ ЗАЛИ

Энэ хүбүүн һая болотор гүлмэр багахан үхибүүн шэнги ябагша һэн бэлэй. Залуу хүнэй зали абьяас ехэ. Хараһаар байтар ажабайдалай арюун зам дээрэ гаража, хүнэй зэргэ хүн болоо.

Пристань дээрэ холын аянһаа бусаһан суднанууд ерэжэ, ашаагаа буулгана. Шэнэ ургасын оросоһо таряашье асарһан пароходууд бии. Зариманиинь рейсдэ дахин гарахые түхеэрэн тухагүйхэн. Тиигэжэ байтар Сэлэнгын хүүргэ дороһоо нааша баһа нэгэ пароход шуумайшаба. Энэмнай «Заря» теплоход. Тэрэнэй жолоо баригша Валерий Маланов гартаа нэгэ саарһа баряад палуб дээрэһээ буужа ерэнэ. Пристаниин начальник Сергей Васильевич Виточенко тэрэ залуу нүхэрые угтан гарана.

Нүхэр Маланов навигациингаа жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайгаа начальнигтаа элидхэнэ. Тэрэнэй экипаж навигациин дүүрэхэ хүрэтэр 1965 оной түсэбөөр үшөө нэгэ һара соо хүдэлхэнь.

Валерий «Заря» гэжэ һала зөөдэг суднаһаа гадна «Альбатрос» гэжэ хүн зониие зөөдэг теплоходто хүдэлэлсэһэн байха. Мүн тэрэ командыншье навигациингаа түсэб дүүргэв.

Энэ залуу нүхэрнай богонихон болзор соо олон мэргэжэл шудалаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр В. Маланов.

Д. БАЛДАНОВ.
фотонь авторай.

Социалис оронуудаар

ПЛОВДИВСКА ЯАРМАГТА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ҮДЭР

ПЛОВДИВ. Пловдивска уласхоорондын 21-дэхи яармагта Советскэ Союзай национальна үдэр сентябриин 14-дэ тэмдэглэгдээ. Яармагта дэлхэйн 37 орон хабаадана.

Коммунизм байгуулгада Советскэ Союзай амжаһан туйлалгануудтай танилсахын тулада советскэ павильондо республикын бүхы нютагуудһаа ерэһэн Болгариин хэдэн олон түмэн ажалшад, ...оронуудһаа ерэһэн айлшад, яармагта хабаададаг оронуудай фирмэнүүдэй түлөөлэгшэд ...он байна.

«Бүхы юумые хүнэй тулада, ...й аша туһада» гэһэн уряалаар советскэ экономикын эл... һалбаринуудай бүтээһэн 10 ...а гаран зүйлнүүдые СССР-эй ...лын худалдаа наймаанай 15 ... нэгэдэл 12 мянган дүрбэлжэн метр талмай дээрэ табижа ...үүлаа. Машина бүтээлгын, металлургиин, химиин болон со...скэ промышленностиин бусад ...ла һалбаринуудай бүтээһэн ...үүдэй 80 процентнь Пловдивска яармагта анха түрүүнээ ...гдаһан байха юм.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДАЙ ХАРИЛСАА ХОЛБООНОЙ ҮРЭ

ПРАГА. Дунай мүрэн дээрэ гидроэнергетическэ хүсэтэ узел ...ха бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэгдэжэ, түгэсхэгдэбэ. Энэ узелые Чехословаки Венгри хоёр хамтаараа хүсөөр бодхохо юм. Гидротүхеэрэлгэнүүдэй проектые Чехословакиин, Венгриин болон совет мэргэжэлтэд зохёогоо.

Найман гидротурбинатай «Габчиково» гэжэ түрүүшын гидроэлектростанци Урда Словакида баригдаха. Хоёрдохи—«Надьмарош» гэжэ гидроэлектростанци Венгриин газар дээрэ Ипель мүрэнэй адагһаа 12 километрэй газарта баригдаха юм. Эдэ станцинууд жэл бүхэндэ 3.300 миллионһоо үсөөн бэшэ киловатт час электрын элшэ хүсэ гаргаха, тэрэнэй нилээд ехэ хубинь Европын социалис оронуудай энергетическэ системэдэ ороxo юм. Тэрэнһээ гадна каналнууд баригдаха, тэрээгээрнь суднанууд ябаха юм. Дунайска каналнууд Дунай шадарай набтар газарта хэгдэхэ уһалай ажахын тол хүдэлмэри болоно. Энэ шадар ойрын жэлнүүдтэ хахад миллион шахуу үрэжэл ехэтэй газар уһалагдахаар хараалагданхай.

УЛАСХООРОНДЫН ФОТОВЫСТАВКЭ

ВАРШАВА. «Интерпресс-фото» гэжэ уласхоорондын гурбадахи фотовыставкэ эндэ нээгдэв. Журналистнуудай уласхоорондын организаци энэ выставкэ эмхидхэһэн байна. «Эб найрамдал, хани барисаан, арадуудай хоорондын харилсаа холбоон» гэһэн уряатайгаар үнгэргэгдэжэ байһан выставкэдэ 26 оронһоо 400 шахуу фото-зураг, фоторепортажууд табигданхай.

Выставкэдэ хабаадагшадай эгээн эрхим хүдэлмэри шагнаха тухай жюриин шиидхэбэри соносхогдоо. «Гашуудалта байдалай үүдэн» (Освенцимэй концлагерь тухай) гэжэ фоторепортажай автор Адам Качковский (Польшо) «Гранд» гэжэ нэгэдэхи шанда хүртөө. «Нилые хаалга» гэжэ хүдэлмэриин түлөө В. Будан (СССР), «55 градус нульһаа доошоо» гэжэ хүдэлмэриин түлөө Г. Копосов (СССР), мүнөө Кипр тухай фоторепортажай түлөө Дональд Макколин (Англи) алтан медальнуудаар шагнагдаа.

Болгариин, Венгриин, Чехословакиин, Кубын болон Чилиин фотографууд мүнгэн медальнуудта хүртэһэн байна.

АЛДАРТА 15 ЖЭЛ

БЕРЛИН. «Германи эндэл! Германиин Демократическа Республикын 15 жэл!» гэһэн уряатайгаар ГДР-эй 15 жэлэй ойдо зорюулагдаһан выставкэ Берлиндэ нээгдээ. Социалис байгуулалтада республикын ажалшадай амжаһан түүхэтэ туйлалтануудые, ороной хүгжэлтын саашанхи хараа замые выставкэ харуулна. Советскэ Союзтай болон бусад социалис оронуудтай ГДР-эй харилсаа холбооной бэхижэжэ байһые экспонадуудынь үргэнөөр харуулна.

ТОБШОХОНООР

⊙ Шэнэ культурын ордон—Васил Левскиин нэрэмжэтэ уншалгын байшан—Болгариин Карлово гэжэ городто нээгдээ. Ордониие нээлгын баярай ёһолол дээрэ Болгариин компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, Болгариин Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Тодор Живков үгэ хэлээ.

Уншалгын шэнэ байшан 700 хүнэй һууритай ехэ залтай, мүн лекцинүүдые шагнаха зал, выставкэнүүдые эмхидхэхэ зал, библиотекэ бии.

⊙ Мүнөө жэлдэ Югославида слива угаа һайнаар ургаа. Мэргэжэлтэдэй һанамжын ёһоор сливын ургаса нёдондонойхидо орходоо нилээд ехэ байхаар багсаагдана. Нёдондо жэлдэ 80 мянга шахуу вагон слива суглуулагдаһан байгаа.

(ТАСС).

БОЛГАРИИН АРАДАЙ РЕСПУБЛИКА. **Стара Загора городтохи азотнотукова завод.** БТА—АПН-эй фото.

ТЕЛЕФОН-ТЕЛЕГРАФ-РАДИО
ХИЛЫН СААНАҺАА

■ Алжирта совет кино ехээр һонирхогдоно. ■ Али алинайнгаа аша туһада. ■ Совет дуушад шалгарба.

СОВЕТ КИНОИСКУССТВЫН НЕДЕЛИ

АЛЖИР, сентябриин 17. (ТАСС). Совет киногой түрүүшын недели ороной түүхэдэ анха түрүүнээ Алжирта мүнөөдэр эхилхэнь. «Альжерия», «Колизей», «Мариньян» болон «Рокси» гэжэ ниислэлэй дүрбэн гол ехэ театрнуудта совет киноискусствын гайхамшагта зохёолнууд «Чапаев», «Ленин тухай хөөрэлдөөнүүд», «Оптимистическэ трагеди», «Коммунист» гэжэ болон бусад совет киноискусствын эрхим зохёолнууд харуулагдаха юм.

Ороной соёл культурын ажабайдалдахи энэ угаа ехэ ушарта Алжирай олониитэ болон хэблэл ехэ анхарал хандуулна. Совет киногой түүхэ, совет ороной элитэ ехэ кинорежиссёрнууд болон артистнууд тухай статьянууд кинофестивалиин болохын бүри урда газетэнүүдтэ хэблэгдэһэн байгаа.

Совет фильмнүүд тухай эрхим һайн шэнжэлэлгэнүүдые бэшэхын түлөө Алжирай кинематографиин национальна центр конкур соносхоо. Конкурсдо илажа гарагшад Москва аяншалха путевкоор шагнагдаха юм.

Совет киногой неделидэ хабаадалсахын тулада совет ороной мэдээжэ киноактернууд Б. Бабочкин, М. Володина, кинорежиссер Л. Файзиев гэгшэд эндэ ерэлсээ.

БЭЕ БЭЕДЭЭ ТУҺАЛАЛСАХЫН ТУЛА

СОФИ, сентябриин 17. (ТАСС). 1965 ондо 16.640 мянган түхэригэй худалдаа наймаа хоёр ороной хоорондо эрхилхэ гэжэ Худалдаа наймаанай талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи гүрэнэй комитедэй болон Болгариин Арадай Республикын Гадаадын худалдаа наймаанай министерствын түлөөлэгшэдэй дунда хэлсэгдэһэн байна.

Болгари бүйлүүлагдаһан үрэ жэмэс, овош, ноолон трикотаж хубсаһа, спиртнэ үндэ, кондитерскэ зүйл гэхэ мэтые Советскэ Союзда худалдаха юм. Советскэ Союз холодильнигүүдые, «Волга» гэжэ хүнгэн автомашинануудые, оёдолой машинануудые, мотоциклнуудые, шаажан гүйлгэһэн амһарта, часууд, пианинануудые, сай болон загаһа гэхэ мэтые болгарида худалдаха болоо.

Джордже Энеску гэгшын нэрэмжэтэ уласхоорондын конкурс

БУХАРЕСТ, сентябриин 17. (ТАСС). Джордже Энеску гэгшын нэрэмжэтэ залуу дуушадай уласхоорондын конкурсын хоёрдохи турай үрэ дүн мүнөө эндэ соносхогдоо. Залуу дуушадай дундаһаа Советскэ Союзай түлөөлэгшэ Е. Иванов, Д. Королев, Н. Куделя, фортепьянын талаар мэргэжэлтэд Е. Леонская болон О. Кюн гэгшэд гурбадахи турта хабаадалсаха юм. Скрипкашэдэй конкурсын гурбадахи турта совет ороной залуу хүгжэмшэд А. Мельников, Л. Тушин, О. Каган гэгшэд хабаадалсаха юм.

Сиэтледэ США-гай президентын хэлэһэн үгэ

НЬЮ-ЙОРК, сентябриин 17. (ТАСС). Эдэ үдэрнүүдтэ олон үгэнүүдые хэлэхэдээ, һунгалтын урда тээ демократуудай хэжэ байһан идхалгын гол темэ бологшо дайн болон эб найрамдалай асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулһан байна.

Үсэгэлдэр Сиэтле (Вашингтон штат) үгэ хэлэхэдээ, энэ асуудалда Джонсон дахяад хандаһан байна. Мүнөөнэй буу зэбсэгэй һандаргахы ехэ хүсэн тухай онсолон тэмдэглэхэ зуураа, нэгэ ядерна бомбо Америкын бэеэ даанхай байдалтай болохын түлөө дай хэжэ эхилһэнһээ хойшонхи үе соо хариин оронуудай арминуудтай тэмсэжэ америкынхидэй алуулһанһаа олон хүниие алаха гэжэ Джонсон хэлээ.

«Мүнөөнэй атомна үе ходоодоо бэеэ баринги байхые... маанадые уялгална гээд президент мэдүүлээ. «Манай дайсад тушаа ябуулга хэхэдээ, яаран тэбэдэжэ, бодолгүйгөөр һандаргахы ехэ хүсэтэй зэбсэг хэрэглэхэ ябадал гаргахагүйб» гээд президент мэдүүлээ.

Урда Африкын патриодуудай ами наһые абарха

ЛОНДОН, сентябриин 17. (ТАСС). Һүйдхэхы ябуулга хэнэ гэһэн шалтаг баряад Урда Африкын профсоюзна хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэдые алаха бэлэдхэл Урда Африкын үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг правительствын хэжэ байһан тухай ЮАР-ай Африканска национальна конгресс (АНК) партиин мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Өөрынгөө правительствые байгуулһан тус партиин мэдүүлгэ Танганьикада толилогдоһон байха юм. Африкан үндэһэ яһанай хүн зоной энэ олониитын организациин ЮАР-та ажал ябуулга хэхэнь эндэхи үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг засагаархидай зүгһөө үни хада хоригдоһон байна бшуу.

ЮАР-та үндэһэ яһанай илгаа гаргалгада эсэргүүсэн, тэмсэл хэһэнэйнгээ түлөө Кайингын, Кабай, Мини болон Бонгкогой профсоюзна хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэд саазалуулан алуулхаар шиидхэгдээ гээд Африкын национальна конгресс заана. ЮАР-та үндэһэ яһанай илгаа гаргалгада эсэргүү тэмсэл хэгшэдтэ харша аашануудые гаргадаг Фервурдын засаг түрые мүнгэ зөөриин болон политическэ талаар дэмжэдэг США-гай, Англиин, Баруун Германиин, Франциин, бусад баруун гүрэнүүдэй правительствануудта баадхалга хэхыень дэлхэйн олониитые АНК уряална.

ЮАР-ай профсоюзна хүдэлөөнэй урадидагшадта, дарлагдаһан арадай эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлшэдые буудан алаха шиидхэбэридэ эсэргүү буруушаалга мэдүүлхыень бүхы дэлхэйн эб найрамдалда дуратай организацинуудые Африкын национальна конгресс уряална.

Японой парламентска делегаци бусажа ерэбэ

ТОКИО, сентябриин 17. (ТАСС). Зонхилхы либерально-парламентска партиин элитэ ажал ябуулагша Кэндзи Фукунага түрүүтэй Японой парламентын депутадуудай делегаци Советскэ Союзда аяншалаад, мүнөөдэр түрэл оронлоо бусажа ерээ.

СССР-һээ Япондо байдаг элшэн сайд В. М. Виноградов, Японой парламентын депутадууд, бусад тусхай тушаалта хүнүүд, тэрэшэлэн журналистнууд делегациие аэродром дээрэ угтаа.

Советскэ Союзай хүтэлбэрилэгшэд, бүхы арад эб найрамдалые ехээр хүсэнэ гэжэ Японой парламентска делегациие толгойлогшо Кэндзи Фукунага пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. Советскэ Союздахи бүхы оршон байдал энээн тухай гэршэлжэ үгэнэ. Советскэ Союз Японтой ёһотойл һайн хани барисаатай байхые хүсэнэ. Энээн тухайнь маанадые хани халуунаар угтахадань обёорһон байнабди.

Н. С. Хрущевтой, А. И. Микоянтай, бусад совет хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаһан тухайгаа делегациие толгойлогшо һайшаалтай үгэнүүдые хэлээ. Бидэнэр Советскэ Союзда хэдэн мянган километрэй газарта аяншалаабди.

Парламентска делегациин мүнөөнэй аяншалга хадаа маанадай хоорондохи хүршэ ёһоной харилсаа хүгжөөлгэдэ түүхэтэ шэнэ алхам болоо гэжэ этигэжэ байһанаа Японой парламентска делегациие толгойлогшо элирхэйлэн мэдүүлээ.

Мексикын бэеэ даанхай байдалай үдэр

МЕХИКО, сентябриин 17. (ТАСС). Бэеэ даанхай байдалтай болоһон үдэрөө—национальна һайндэрөө мексикынхид үсэгэлдэр баяр ёһололой оршон байдалда тэмдэглээ. Правительствын гэшүүд, сенаторнууд, депутадууд, түлөөлэлгын зургаануудые толгойлогшонор, баярта хабаадахын тулада ерэһэн хариин оронуудай делегацинуудай гэшүүд, олониитын түлөөлэгшэд, нютагай болон гадаадын оронуудай журналистнууд уулзалга дээрэ байлсаа.

Энэ гайхамшагта үдэрые ороной бүхы городууд болон һуурин газарнуудта арад зон ехэ дэбжэлтэтэйгээр тэмдэглээ.

...оббен олтирогто тамалуулагшад

...тауньһаа арбан километртэ, ...ө гэдэг булан тохойн тэг дун-... Роббен арал байдаг. Энэнь абар-...агаһадай һүндэлдэг далайн бу-...ай заахан аад, хүүрай газар юм. ...Африкын правительствануу д ...эдэ абтаһан африкан вождьнорые ...оол хойшо энэ олтирог уруу ...г гү, али һэлхэн үбшэнтэниие ...уулжархидаг байһан. Расистнууд ...ай жэлнүүдтэ энэ олтирогые ...йлгай гэмтэнэй» онсо шанга гу-... байлгагдаха түрмэ болгонхой.

...үндэһэниие илгаан газаашал-... (апартеид) Фервурдай правитель-... аюар хүнүүдые аюултай гэм-... гэжэ тоолодогыень мүнөө тэндэ-... түрмэнүүдтэ һуугаашад (мянга ... зуу шахуу хүн) элеэр гэршэл-... Эндэхи хиналтада байгшадай ... шахуунь—политическэ хэрэ-... шагдаһан хүнүүд. Тэдэнэй 300-... «һүйдхэл хэһэнэй түлөө хэ-... хуули» эбдэжэ, «зорюута ... хэһэнэй» түлөө эндэ асаржа ...гданхай. 1962 ондо абтаһан ... хэтэрүү шэрүүн хуулиин ёһоор, ... гэмтэ ябадал гаргагшадта ор-... үлүү хүндөөр (толгойн саазалта хүрэтэр) хэһээгдэдэг. Тэрэ хуу-... үндэһөөр юстициин министр ... ехэ эрхэ засагтай болоод, эти-... хүнүүдые дура зоргоороо хэһээхэ арга олонхой. Политическэ гэмтэй бусад хүнүүд «коммунис ябуулга усадхаха», «ниитэ аюулгүй байдал сахиха» гэхэ мэтэ хуулинуудай үндэһөөр барижа хаагдаһан байха юм.

Эгээл эдэ «хуулинуудай» үндэһөөр Урда-Африкын республикын дээдэ сүүд гансахан мүнөө жэлдэ Урда-Африкын арадай национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй Роббен Нельсон Манделу, Уолтер Сисулу болон бусад хүтэлбэрилэгшэдые түрмэдэ һуулгаа. Тэдэнэр булта бүхы наһаһаа соогоо хаагдахаар шиидхэгдэнхэй. Фервурдай хархис правительство дурагүй хүнүүдээ хуулиһаа гадуур, дура зоргоороо мүрдэдэг хэһээдэг юм. Үндэһэ яһатаниие газаашалан тамалдаг политикада эсэргүү арад зоной тэмсэлые дараха хаба шадалгүй ЮАР-ай правительство зүрюу бодолтониие тиигэжэ үгы хэхэ замда оронхой. Бүхы дэлхэйн арад зоной ехээр буруушааһан дээрэһээл тэдэ хүнүүд саазалагдаха аюулһаа абарагдаа бэлэй. ЮАР-ай фашис зонхилогшод тэдэниие тэрэ дары саазалхаяа болибошье, удаан зобоожо алаха гэжэ шиидэһэн байна.

Урда Африкын олохон политическэ ажал ябуулагшад эндэ хэһээгдэжэ байнхай. Тэдэнэй дунда Урда Африкын расова бэшэ олимпиадын комитедэй секретарь байһан Деннис Брутус, ЮАР-ай хара шарайта зоной конгрессэй хүтэлбэрилэгшэ, Кейптаунай муниципальна соведэй гэшүүн байһан Джордж Пик, Наталь нютагай профсоюзай элитэ эдэбхитэд Билл Нейр ба Керник Ндлову, мүн ЮАР-ай нютаг бүриин национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй бусад олон хүтэлбэрилэгшэд бии.

Уголовно гэмтэдэй хаагдадагһаа үлүү хүндэ гурим Роббен олтирогой политическэ гэмтэдтэ тогтоогдонхой. Эдэнэр өөһэдөө мэдэнгүй түрмын гурим халта эбдэһэнэй түлөө «Д» гэдэг доодо шатада оруулагдажа, эгээн хатуу хэһээлтэ үзэдэг юм. «Д» шатада оруулагдагшад хахад жэл соо нэгэ дахин түрэл садантаяа уулзаха, бэшэг бэшэхэ гү, али абаха аргатай. Тэдэнэй хоол, хубсаһан, байра байдалынь түрмэ соогоо эгээн муунь байдаг. Политическэ гэмтэд бүхы болзоройнгоо дүүрэтэр түрмэдэ һуужа гараха ёһотой. Тэрээнһээ гадна, политическэ гэмтэдтэ сүүдэй шиидхэбэреэр тогтоогдоһон болзорые ямаршье шалтагаангүйгөөр үшөө саашань һунаадаг ушар олон үзэгдэнэ.

Роббен олтирог дээрэ гараха бэлэн бэшэ юм. Тэндэ ошобошье, һөөргөө бусахань бүри бэрхэтэй. Түрмын һалада һуужа тэндэ гарахын тула тусхай табилга абаха зэргэтэй. Тэндэһээ зугадаха тухай һаналташьегүй. Юундэб гэхэдэ, далай соохи абарга загаһад ямаршье харуулшадһаа үлүүгээр тоһожо байдаг. Тиибэшье, аймшагтай олтирог дээрэхи байдал тухай зарим тэды мэдээнүүдые ямар нэгэн шалтагаанаар тэндэһээ мултаржа ерэһэн хүнүүд асардаг.

Түрмын харуулшад тэндэ һуугшадта тон харшаар хандадаг. Тэдэнэй зориг хухалхын, сүхэрөөхын тулада элдэбын хэмжээнүүд абтадаг байна. Уголовно гэм хэһэнэй түлөө түрмэдэ һууһан нэтэ хүнэй ЮАР-ай парламентын гэшүүн Элен Сюзменда хөөрэһые Англиин «Гардиан» газетэ һаяхан тунхаглаа. Тэрэ хөөрэгшын, түрмэдэ һууһан хүнүүдэйшье нэрэнүүдые дурдаагүй байһаниинь ойлгосотой.

«Политическэ гэмтэд уголовно хэрэгээр сүүдлүүлһэн У. гэгшэһээ ехээр айдаг. Нэгэ зарим харуулшад, тэдэнэй тоодо Пиет гэгшэ, тэрэ уголовнигой дуран соогоо аашалхыень, үнгэрхэдөө политическэ гэмтэдые сохихо наншахыень зүбшөөдэг, дэмжэн дэбэргэдэг байна. У. болон бусад бандидуудай һөөргэдүүлээ һаань, политическэ гэмтэн нюуса эмхидээ бинийе оруулха һанаатай гэжэ тэдэнэр харуулшанда хэлэдэг».

«Нэгэтэ үдын хоолой һүүлдэ, үдэрэй түлэг халуун үеэр айхабтар муухай доромжолго хараа бэлэйб. Маанарһаа холо бэшэ газарта политическэ гэмтэд хүдөө ажахын хүдэлмэри хэжэ байба. Элдэб доромжолгын ходоодоо болодог байһан хадань, түрмэдэ һуугшадай нэгые харуулшанай сохихые харабашье, анхаралаа хандуулаагүйһэмди. Харин нэгэ хэды болоод харан гэһээмнай, тэрэ хүниие хүзүүндэнь хүрэтэр нүхэн соо зоожорхиһон байба. Тэрэнэй ууха уһа эрихэдэнь, манай командын нэгэ хүн уһа абаашажа ошобо. Тэрэнэй хүрэхэһөө урид харуулшан Пиет зоогдоошын ама уруу шээжэ эхилээ һэн».

Эдэнь дээгүүрхи ноёдой хараагүй байхада хэгдээ гү, зарим харуулшанай аашa гү гэжэ һанажа болохоор байгаа. Теэд политическэ хэрэгээр гэмнэгдэһэн ондоо нэгэ хүнэй шахаан тангаригтайгаар мүшхэбэреэ үгэһыень уншахада, олтирог дээрэхи үдэр бүриин байдал элеэр харагдана.

«Харуулай начальнигта гомдол бариха гэжэ һэдэһэнэймнай түлөө маниие хэһээлтэдэ оруулаа һэн. Нэгэ харуулшанай намайе модоор сохиһоной түлөө би гомдоо бэлэйб. Тиихэдэмни, ши хаана байһанаа ойлгохоор болоо ёһотойш гэжэ харуулай начальник харюусаад, нэгэ үдэр намда эдеэ хоол үгэнгүй байлгаа һэн. Энэнь лэ хэһээлтэ байһан юм. Ондоо командын зарим хүнүүд үлэмжэ шэрүүн хэһээлтэдэ оруулагдаһан (жэшээлбэл, арбан зургаан хоногто уласхэлэн шахуугаар, ганса хүнэй һууха шорондо хаагдаһан байха)».

Политическэ хэрэгээр сүүдлүүлһэн, 27 наһатай африкан Симон Кубони 1964 оной июлиин 1-дэ Роббен олтирогой түрмэдэ үхэшоо. Олтирогой губернатор полковник Уэсселс тэрэ хүниие «үхэхөөрөөл үхөө» гээ бэлэй. Хэдэхэн хоногой үедэ бэшэг абахадам, бэемни яһала һайн гэжэ бэшэһэн юумэл гэжэ Кубониин һамган газетын түлөөлэгшэдэ мэдүүлһэн байна. Кубониин юунһээшье боложо үхэһэниинь мэдэгдэнгүй үлэхэл байха.

Роббен олтирогой түрмэдэ һуугшадта хэрзэгы шэрүүнээр хандадагые гэршэлхэ үшөө нэгэ хүн бии. Тэрэнэй «хэлэһэниинь юугээрээ сэнтэйб гэхэдэ, үндэһэ яһатаниие илгагшадай нэгэн—ЮАР-ай юстициин министр Бальзатар Форстерой аманһаа гараһан үгэ болоно. Роббен олтирог дээрэхи түрмэдэ һуугшадта тэндэхи харуулшадай айхабтар шэрүүнээр хандадаг тушаа парламентын һүүлэй сессиин үедэ тэрэ мэдэрхэ баатай болоо.

Роббен олтирогой түрмэн өөр уруу хаягдаһан, Урда-Африкын зоной түрүү түлөөлэгшэдэй ами наһаниинь мүнөөшье аюулда оронхой байһаар. Тиигэбэшье парламентын заседани дээрэ Б. Форстерой мэдүүлһэнэй ёһоор, Роббен олтирог дээрэхи түрмын гурим хуушан зангаараа үлэхэ болоно...:

Ю. НЕЧАЕВ.
(ТАСС).

Б. БАЗАРОН

ҮДЭШЫН СУУРЯАНДА

(Хэжэнгын совхозой дүрбэдэхи отделениин түрүү комбайнер, түмэршэ дархан Юндэн-Доржо Жаповта)

Нэгэтэ үдэшэлэн,
Нэрьемэ хүнхинөө шагнаа hэм,
Ажалай охёор
Амилhан шэнгеэр дуулдаа hэн.

Талын бүшэмэг
Таряалан далайн долгин соо
Танай кораблиин
Тамаран орохынь хараа hэм.

Сэлгеэн хонгор
Сэлмэг сагые hамбаалhан
Тиимэ үдэшэ
Тэмсэл, ажал эршэтэй hэн.

Хабаяа үзүүлхэ
Халуун хаhын түлэг соо
Хамсы шууhан
Комбайнер нүхэд тодорно.

Мүнгэдэй талада
Мушэдэй ялабхин байхада,
Түргэнэй Боориhoo
Түмэрэй ханхинаан зэдэлнэ

Хүдэр шипраг
Хүсэтэй хүбүүд хүдэлжэ,
Нэлэнхы ургасын
Нэнгээн дундуур hэтэлнэ.

Алтан таряагаа
Абаха хадахын хойноhoo
Үдэр hүнигүй
Үрэбхин оролго бусална.

Тэдэнэй дунда
Тэмгэ хүрэжэ ошобошье,
Үгэ хэлсэжэ,
Үрдихэ забда олдохогүй.

Тэсэhэн бодол,
Тэбдэhэн зорилго тухайдань—
Хүлhэ бушхаhан
Хүмэсхэ шарайhaaнь уншагда

Эхэ орондоо
Элбэг таряа үгэхэ гэhэн
Нангин уялгын
Намтар тэндэ харагдана.

Ажалай габьяа,
Алдар суугай домогые
Худанай голhoo
Хурдалгын хүгжэм дамжуул

ДОМОГ

СЭСЭН ДАРХАН

Урдань нэгэ сэсэн дархан ажаhууhан юм гэдэг. Тэрэ дархан ганса хүбүүтэй байба ха.

— Дарханиие сэсэн хүн гэжэ байжа юугээ хэлсэдэг бэ? Хэй даа, сэсэн хүнэй ганса хүбүүн аяар хори хүрэтэрөө ажал хэнгүй ябаха юм аал?! Нээрээл сэсэн юм hаа, мүнөө болотор хүбүүгээ ажалда hургаhан байха hэн бээзэ. Тиихэдэ, хари, hамга абаха болошоhон хүбүүнийнь миин лэ хэбтэжэ байха гэжэ даа. Хожом эхэ эсэгынгээ наhа бараhан хойно яажа амидаржа ябаха юм. Гайхалтай. Сэсэн бэшэ тэнэг лэ дархан байна даа. Дэмы, дэмыл сэсэн, сэсэн гэжэ байжа дэндүүгээр хөөргэлдэг юм хат даа,— гэжэ нютагаархиниинь шэбир hабир хөөрэлдэдэг болоо hэн гэхэ.

Дарханай хүбүүн бэеэ хүмэжэ, эрын шэнээн эрэ болоошье hаа, ажал хэдэггүй байhан. Дарханай хүбүүгээ ажалда зарахадань:

— Ганса үрэтэй аад, хайрлахашьегүй, юрэдөөл, шулуун зүрхэтэй хүншь даа. Юунэйхи гэжэ энэ ганса хүбүүгээ зарана гээшэбши. Эдихэ, уухашье юумээр мүнөө дээрээ бараг байна ха юмбибди. Хүбүүемни бү зара,— гэжэ дарханай хүгшэн татуур минаагаар шэрбэhэн шэнги шаб гэмэ хоолойгоор шангардаг hэн.

Үбгэн дархан нүхэрөө хүндэлдэг тула хүгшэнэйнгөө үгэдэ үсэрхэжэ байдаггүй, тунгалаг тэнюун, дару түбшэн зантай хүн бэлэй.

Гэбэшье нютагаархинайнгаа шэбир hабир хөөрэлдэхые дуулажархёо юм гү, али ондоошье хоб жэб абяархаа юм гү, бү мэдэе, дархан нэгэтэ хүбүүндээ хандажа:

— Шагналши хүбүүмни, эхэ эсэгэшни шамайе хори хүрэтэршни үргэжэ, хүлыешни дүрөөдэ, гарыешни ганзагада хүргэбэ. Эрэ хүнэй харгы ута гэлсэгшэ. Зориhон тээшээ ниидэхэ, hанаhанаа хэхэ сагшни болоо. Эхэ эсэгэшнишье үтэлшөөбди даа. Газар дээрэ ганса үритэй улад хадаа шиниингээл олоhые эдижэ, шиниингээл ашые үзэжэ hууха сагнай тулажа ерэб даа. Эрэ хүн ажал хэжэл эхэ, эсэгээ жаргуулдаг юм шүү. Зай, хүбүүмни, иигээд лэ ажал хэжэ эхилэлши. Минии hууxадамнай хэн маниие тэжээхэб даа,— гэжэ хэлэбэ.

— Юун? Юун лэ гэсэгээнэш даа. Ажал?.. Ганса хүбүүгээ ажал хэ гэбэ гээшэ гүш? Ажал хэхэгүйш, хүбүүмни,— гэбэ эхэнь.

— Эжы, аба зүб хэлэнэ. Би ажал хэхэ ёhотойб,— гэжэ хүбүүн үг мэг дуугарба.

Хоёр-гурба хоноhон хойно Сэсэн Дарханай хүбүүн нютагтаа таарамжатай ажал оложо ядаад, ажал бэдэрхэеэ хуршэ Хуhата нютаг ошохоёо түхэсэрбэ. Хүбүүнэйнгээ аянда мордоходонь эхэнь зуунай хашарhан мүнгэ үгэбэ.

Хуhата нютагай харагдахада: «Байза, эндэ минии нагасынхи hуудаг бэлэй гү. Нагасындаал ошохо юм байна. Ажал бэдэрхэшьегүйб, хэхэшьегүйб. Миил айлшаар ерээб гэжэ нагастанаа мэхэлжэрхибэб. Хахад hара тухай нагасындаа айлшалаад, hөөргөө бусана бээзэб»— гэжэ дарханай хүбүүн шиидэбэ.

Тиигээд лэ хүбүүн hара шахуу нагасындаа айлшан боложо, хүндэ ямба дээрэ байгаад, гэртээ бусажа ерэбэ.

Хүбүүнэй гэртээ бусажа ерэхые хараад, нютагайнь үбгэд, хүгшэд Сэсэн Дарханайда олоороо сугларба.

Ганса хүбүүнэйнгээ холын аянhаа бусажа ерэhэндэ эхэ эсэгэнь эхэл урматай. Хүбүүгээ нютагайнгаа үбгэд, хүгшэдые буряад заншалаар элбэг дэлбэгээр хүндэлнэ.

— Зай, залуу нүхэр, «ябаhан хүн яhа зууха» гэгшэ гүби даа. Аянда ябажа хэр олзотой омогтой бусажа ерэбэш?— гэжэ тэндэ hууhан нэгэ үбгэжөөл хүбүүнhээ асууба.

— Олзошье гэжэ даа, тиигэбэшье эгээл хооhон ябагдаагүй. Ажал хэжэ олоhон олзомни энэл даа,— гээд гэртэhээ мордоходонь эхынгээ үгэhэн зуунай хашарhан мүнгэ хүбүүн эсэгэдээ үгэбэ.

Сэсэн Дархан хүбүүнэйнгээ үгэhэн зуунай сагаан мүнгэ альган дээрээ табижа, анхаралтайгаар шэнжэлжэ үзөөд, улаан согоор нэбшэжэ байhан гал руугаа шэдэжэрхибэ.

— Ай зайлуул, яана гээшэб даа?!— гэжэ хүгшэниинь сошошобо. Тэндэ hууhан үбгэд, хүгшэд ехэл hонирхон, дарханай юу хэлэхые хүлеэн, амаа ангайшоод hууна. Хүбүүниинь эсэгынгээ юу хэхээ байhые яашье ойлгожо ядашоод, миил hүлэмхихэнөөр гэтэсэгээнэ.

Нэгэ хэды hууд гээд, улаан гал соо байжа үнгэсэ хубилшаhан мүнгэеэ хабшагаар хабшажа гаргаад, Сэсэн Дархан хүбүүндээ хэлэбэ:

— Ши ажал хээгүй байгааш. Энэ мүнгэн шинии ажал хэжэ олоhон олзо бэшэл даа.

— Бүл зүнтэглэжэ байл даа. Ажал хэжэ олонгүй ондоо хаанаhаа энэ мүнгэ абаха юм,— гэжэ хүгшэн үбгэнөө зэмэлжэ, хүбүүгээ үмөөрнэ. Тэндэ hууhан үбгэд, хүгшэд дарханай хэлэhэн үгын хэр зэргэ үнэн байhанда этигэжэ ядашоод, хүбүүн тээшэнь харабад. Теэд дарханай хүбүүн амандаа уhа балгаhан юумэдэл үгэ дуугүй, гансал уруугаа харашоод, эсэгэдээ балшыса баригдаhандаа улайжа-сайжа hууба.

Нэгэ хэды хоноhон хойно Сэсэн Дарханай хүбүүн дахинаа ажал бэдэржэ, баhа нэгэ ондоо нютаг мордобо. Хүбүүнэйнгээ ябаха дээрэ эхэнь баhал зуунай хашарhан мүнгэ үгэбэ.

«Абые дахин лэ туршажа үзэхэ юм байна. Шэбэртэ нютагта абын эгэшэ, абга эжымни hуугша бэлэй гү. Тэндэ нэгэ айлшалаад, ажал хэнгүй бусахада яаха юм» гэжэ хүбүүн ойндоо баярлан, Шэбэртэ нютаг тээшэ шарагша гүүнэйнгээ амые залаадхиба.

Ажал бэдэржэ ошоhон хүбүүнэй hара болоод гэртээ ерэхэдэнь үбгэд, хүгшэд баhа сугларба. «Олоhон олзомни энэ» гээд хүбүүнэйнгээ үгэhэн зуунай хашарhан мүнгэ Сэсэн Дархан шэншэжэ хараад, түрүүшынхидээл адли носожо байhан гал руугаа шэдэжэрхибэ.

Тэндэ hуугшад абяа шэмээгүй байнад. Дарханай хүгшэншье дуугүй hууна. Хүбүүн эсэгээ ехэ анхаралтайгаар адаглана.

Сэсэн Дархан хашарhан мүнгэеэ гал соohoo гаргажа:

— Хүбүүмни, эхэ эсэгээ мэхэлхэ гээшэ муу бшуу. Яахадаа ажалhаа хулжана гээшэбши?— гэбэ.

«Аба тиимэл hаа хубилгаан жэбэлгээн хүн гээшэ гү? Али, магад, минии ажал хэнгүй ябаха тэрэ гал соонь харагдана гээшэ гү?... Мүнөө яабашье ажал хэдэг болохо юм байна. Ажал хэжэ олоhон олзоёо асаржа үгэхэдэмни, аба юун гэжэ хэлэгшэ aab? hонирхолтой...» гэхэ мэтээр шэбшэhээр Сэсэн Дарханай хүбүүн ажал бэдэрхэеэ Хуhата нютаг дахинаа мордобо. Мордохо дээрэнь эхынгээ зуунай хашарhан мүнгэ үгэхэдэнь абабагүй.

Хүбүүн нагасатаяа шарга хэлсэдэг болобо. Тиигэжэ hара соо hайн ажаллажа, гамгүйхэн олзо олоод, Сэсэн Дарханай хүбүүн гэртээ бусаба.

Хүбүүнэй гэртээ ерэхэдэ нютагайнь үбгэд, хүгшэд Сэсэн Дарханайда баhал олоороо сугларба.

— Зай, аба, олоhон олзомни энэл даа,— гээд хүбүүн зуунай хашарhан мүнгэ эсэгэдээ hарбайба.

Эсэгэнь мүнгыень абажа, харасагаагаад, носожо байhан гал руугаа баhал шэдэжэрхибэ.

— Аба, аба... яанат даа. Мүнөө үнэхөөр лэ ажал хэжэ олоhон олзомнил,— гэжэ дарханай хүбүүн hалганан дуугараад, носожо байhан гал руу гараа хэжэ, нөөхи мүнгэеэ гаргаадхиба.

— Одоол, хүбүүмни, шамдаа этигэнэб даа. Нээрээл өөрөө ажал хэжэ, олоhон олзошни байна. Өөрынгөө хара хүлhөөр олоhон олзо гээшэшни нимэл үнэтэй, хайратай байдаг юм шүү даа. Ажал хэжэ олоhон олзынгоо түлөө улаан галhаа айхаяа болёод орхибо бэшэ аалши, хүбүүмни. Тиимэ бэзэ!— гэжэ дархан сэгтэйхоноор энеэбхилэн байгаа hэн.

Тэндэ hууhан нютагайнь үбгэд, хүгшэд дарханайнгаа ухаансар бэрхые гайхалсажа тарабад. Тэрэ гэhэн сагhаа хойшо тэрэ дархан ёhотойл Сэсэн Дархан гэжэ алдаршаа бэлэй. Мүнөөшье арад зон Сэсэн Дархан тухай домоглон байдаг.

Федор ЦЫРЕНЖАПОВ.

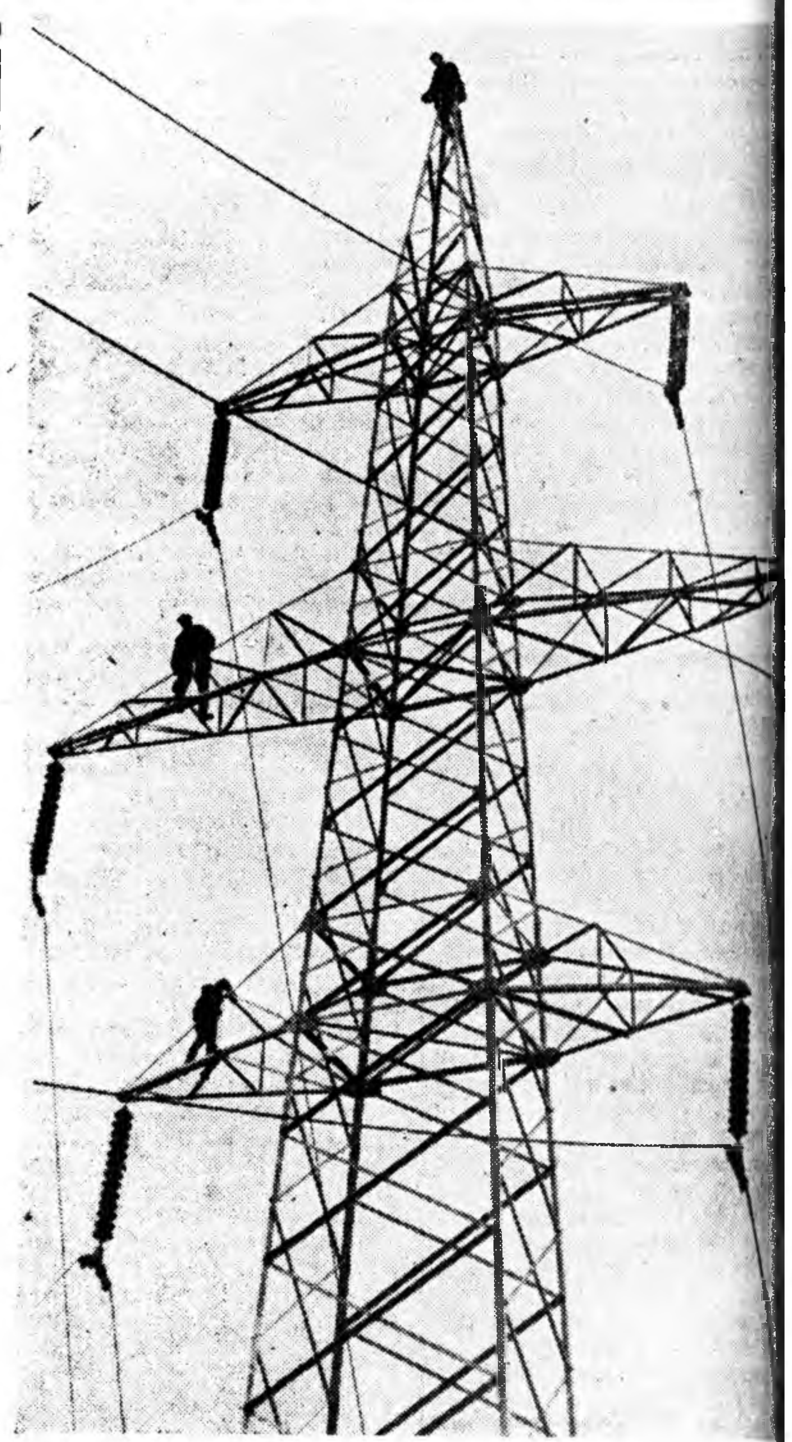

Байгша оной эхеэр Эрхүү городhoo Улаан-Үдэ хүрэтэр вольтно лини баригдажа эхилhэн юм. Энэ линеэр ерэхэ эхинhээ манай республикын колхоз, совхозуудта электрын га жуулагдаха. «Востсибэлектросетьстрой» трестын 42-дохи он руулмал колоннын монтажнигууд линеэ түсэбhөө уридшала рнжа дүүргээд, ноябрийн 7 болотор ашаглалгада тушааха гэжэ майн ажаллана. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: баригдажа байhан үндэр во линиин нэгэ участок.

С. БАЛДУЕВАЙ фо

АРБА ГЭЖЭ ЮУБ?

(Ивалгын буряадай хэлсэдэг аман үгэhөө)

Нэгэ гэжэ юуб?—
Нэргүй хүн гэжэ юуб!
Хоёр гэжэ юуб?—
Хормойгүй дэгэл гэжэ юуб!
Гурба гэжэ юуб?—
Гуламтагүй айл гэжэ юуб!
Дүрбэ гэжэ юуб?—
Дүрөөгүй эмээл гэжэ юуб!
Таба гэжэ юуб?
Табан хошуу мал үдхэhэн хойноо
Тала дүүрэн баяжахагүй гэжэ юуб!
Зургаа гэжэ юуб?—
Зурыhан харгыгаар ябаhан хойноо
Зониие олохогүй гэжэ юуб!
Долоо гэжэ юуб?—
Долоон үбгэдэй (мушэдэй)
Үрхэ дээрэ ерэhэн хойно
Үүр сайхагүй гэжэ юуб!
Найма гэжэ юуб?—
Нарагүй үдэр гэжэ юуб!
Юhэ гэжэ юуб?—
Юрөөлгүй түрэ-хурим гэжэ юуб!
Арба гэжэ юуб?—
Амба сар үүсэлhэн хойноо
Айл аймагаа садхаахагүй гэжэ юуб!

Вас. ГАЛДАНОВ
суглуулжа бэшэбэ.

95-шайдаа хоёр үхибүү түрэбэ

АНКАРА, сентябрийн 18. (ТАСС). 95 наhатай түүрэг эхэнэр Фатима Эдиргер гэгшэ эхир үхибүүдые — хүбүүн басаган хоёрые түрэбэ. Үхибүүдэй эсэгэнь 127-той. Энээн тухай Анатолийска агентство мэдээсээ.

Эйфелевэ башнинhaa үндэр

Могилев городто томо гэгшын телевизионно мачта бодхоогдожо эхилбэ. Тэрэнэй үндэрынь Париж городой мэдээжэ Эйфелевэ башнинhaa 50 метр үндэр гэхэ гү, али 350 метр болохо юм.

Тус мачтын газаа таладань хоёр антенна тодхогдохо. Тэдэнэй ашаар Москва болон Минск городуудай телевидениин нэгэдэхи программые дамжуулагдажа байха юм. Тиихэдэ телевидениин нютагай нүүдэл студиин программа дамжуулагдажа байха оньhон гэрэл тэндэнь хабсаргагдаха ёhотой. Үшөө хоёр ультркоротко долгинной антенн байгуулагдаха юм.

Барилгашад, монтажнигууд үндэр гэгшын энэ мачта болзорhоонь урид — байгша оной hүүл багаар барижа дүүргэхэ гэhэн уялга абаа.

ТҮРЭ ХУРИМАЙ ТҮХЭРЕЭН ДУУНУУД

Танай газетын июлиин 29-нэй номерто «Уран зохёолшод, хүгжэмшэд анхарыт» гэhэн гаршаг доро толилогдоhон Хориин аймагай Чисааны совхозой хүдэлмэрилэгшэдэй нээмэл бэшэгтэй танилсаад, тэрээн соо хэлэгдэhэн үнэхөөрөөшье гүн удхатай зүйлнүүдые ухаандаа бүйлуулан үзөөд байхадаа, хэдэн шэнэ дуунуудай үгэнүүдые бэшэбэб. Эдэ дуунуудни шэнэ үеын шэнэ түрэ, хуримай ёhо заншалнуудтай тааралдаха бэзэ гэжэ hананаб. Хүгжэмыень РСФСР-эй искусствануудай габьяата ажал ябуулагша композитор Жигжит Абидуевич Батуев бэшээ юм.

Автор.

1. Манай дүүхэй

**Артелиин харгыгай сэбэрхэндэ
Автохан машинань hубарилдаа.
Ажалша дүүхэймнай сэбэрхэндэ
Аймагай хүбүүдүүд
атаархалдаа.
Годирхой харгыгай
шабартайда
Гоёнууд: машинань годиролдоо.
Голомгой дүүхэймнай
аягтайда
Городой хүбүүдүүд
голхоролдоо.
Совхозоймн харгыгай
сэбэрхэндэ
Соохорхон машинань
түерэлдөө.
Солото дүүхэймнай
сэбэрхэндэ
Сортоотой хүбүүдүүд
жүтөөрхэлдөө.**

2. Басага хүргэлгын дуун

**Колхоздоо хүндэтэй басагаяа
Комсомол залуушуул
хүргэнэмди.
Хадамдаа жаргалтай ябахыень
Халуунхан зүрхэнhoo
хүсэнэмди.
Түрэлхэн нютагаа
мартангүйгөөр,
Түргэнөөр айлшалаад
байгаарай.
Түмэнхэн нүхэдөө
мартангүйгөөр,
Түбхинөөд, бэшэгээр
дуулгаарай.
Совхоздоо хүндэтэй басагаяа
Солотон нүхэдүүд хүргэнэмди.
Солоёо арьбадхан ябахыень
Сээжэхэн зүрхэнhөө хүсэнэмди.
Үбгэдэй юрөөлы мартангүйгөөр,
Үрихэн зүрхэндөө хадуугаарай.
Үетэнэй захяае мартангүйгөөр,
Үелсэн нүхэдтөө дуулгаарай.**

3. Угтамжын дуун

**Холоhoo бууhан бэриеэ
Комсомол ёhoop угтанамди.
Хуримай hайхан зугаае
Хонгёохон аялгаар дууланамди.
Хүргэжэ ерэhэн нүхэдтөө
Хүндынгөө табаг табинамди,
Хүргэнхэн суута хүбүүндэе
Хундагын дээжэ баринамди.
Сэдьхэлтэй хоёрхон нүхэдөө
Шэнэхэн ёhoop уулзуулнамди.
Гансаараа дурлаhан хүбүүгээ:
«Гашуухан!» гэлдэжэ
таалуулнамди.
Түүрээлгэн бууhан бэриеэ
Түрүүхэн ёhoop угтанамди.
Түрынгөө hайхан зугаае
Түрэлхэн аялгаар дууланамди!**

4. Түрын дуун

Шэнэхэн клубайнгаа богоhо
Шэрыень хүндөөнгүй алхабабди.
Сэдьхэлээ ниилүүлhэн таанарай
Сэнгүүхэн түрэдэ сугларбабди.
Аймагаар дүүрэсэ нэршэжэ,
Ажалай залуушан гүүлэбэлта.
Айрагаар арзаяа нэрэжэ,
Амымнай юрөөлөөр дүүргэбэлта.
Амтанхан hарытнай жэгнэжэ,
Арбаадхан үхибүү хүсэнэбди.
Алтанхан түрытнай зүгнэжэ,
Азатай бэлэгээ үргэнэбди.
Мушэнхэн замытнай hунгажа,
Мүрысөө, наадаяа дэлгэбэбди.
Мүнгэнхэн түрытнай баталжа,
Мүнхынтнай бэhэлиг зүүлгэбэбди.
Худагы, худаяа хойморлон,
Колхозой заншалаар хүндэлнэбди.
Хуримхан түрэеэ ёhoрлон,
Комсомол заншалаар найрланабди.
Зуданхан майлынгаа хормойдо
Зүлгыень хүндөөнгүй наадабабди.
Зүрхэеэ ниилүүлhэн таанарай
Золыень хүбаалсан зугаалбабди.

5. Юрөөл дуухан

Найрлаhан лэ газартатнай
Намаа сэсэг hалбараг лэ!
Хүхиhэн лэ газартатнай
Хүхы шубуун донгодог лэ!
Татаашье hаа, таhархагүй
Тайбан hайнаар hуугыта даа!
Матаашье hаа, матархагүй
Магтаал дуугаар жаргыта даа!
Үдэр бүри үлзы хэшэг,
hара бүри ёохор, бүжэг,—
hанаhанаа, бариhанаа
hайхан дуугаар бүтээн hуугыт!

Ц. ГАЛСАНОВ.

ШОГ, ЁГТО

1. БАЛШЫСА БАРИГДАБА

Нэгэ хүбүүн айхабтар хаартаалдаха дуратай болоhон гэлсэдэг. Хэдэн сүүдхээр хаарта намнаад, хооhо нойтоор, хубсаhатай, хубсаhашьегүй hаа үгы болошохо. Эсэгэнь гайхалаа бараба. hүүлдэнь хүбүүнhээ асууба:

— Үгы, шимни хэдэн хоногоор юундэ үгы болошоноош?

— Хүбүүншни эрэ боложо, ёохор наада намнадаг болоо ха юм — гэжэ хүбүүн hэнгэргүйгөөр харюусаба.

Хүбүүншье баhал хэдэн хоногоор үгы болошобо. hүүлдэ орожо ерэхэдээ, ехэл зүдэршэhэн амитан үзэгдэбэ. Галай хажууда hуугаад, сай уужа hуутараа:

— Янга, яла, яба эди!— гээд шанга гэгшээр стол ёборжорхибо.

Иигэжэ зайгуул хүбүүнэй хаарташа арга мэхэнь «булшангаараа гараhан гэхэ».

2. ДУУhАХАГҮЙ ҮЛЬГЭР

Нэгэ мэхэтэйхэн аяншан hан гэхэ. Тала дайдаар эсэшоод, хонолгын газар бэдэр нэгэ айлай газаа ерэбэ.

— Сайн! Танайда хонохо лоно гү?

— Үгы, үгы. Гэрнай уйтан

— Битнай үльгэршэ хүм. хи татаха hамбаанда табан гэр түүрээхэб.

— Зай, тиибэл орогты.

«Үльгэршэн» нэгэ аяга ууба. Бэшэшье хүндэ ямба хэбэртэй. Ядахадаа хэлэбэ:

— Борохон шулэ hоробол, лохол үльгэр хөөрэхэб.

Борохоншье шулэн аягада дэбэ. «Үльгэршэн» улам саш

— Хониной үндэр хабhа гаабал, хорин үльгэр хөөрэд

Хониной тарган үндэр хаб шье табигдаба.

Эдеэлжэ садаhан аяншан hуняагаад:

— Олбог дээрэ налайжа табял, одоол бүхэли hүнии үүр сайтар хөөрэхэб,— гэнэ.

Олбогшье дэлгээгдэбэ.

— Зай, нүхэд, үльгэрөө... шууягты,— гээд «үльгэрш эхилбэ. — Үрдын үрда сагта лэй. Харгыгаар ябажа ябатар харгын хажууда...

«Үльгэршэн» hажажа за ба.

— Харгын хажууда юун б

...— Аа..., Харгын хажу томо гэгшын зумбараа hуужа ба. Үе наhааран тиимэ томо з бараае хараагүйб... Гайхааб, рахадам hуужал байна... үбhэ гоо шамхална, hуужал hуу

— Тиигээд яагааб зумбара

— Юун? Аа. Тиигээд тэрэ нүхэ руугаа орошоо,— гээд «ү гэршэн» хурхирашоо hэн.

В. ТУЛАЕВ.

ТУhАТАЙ ЗҮБШЭЛ

Хэрбээ hү хөөрүүлхэдээ амhартынгаа дотор талын хүбөө захада өөхэ түрхэз hаатнай дэлбэрхэгүй.

Бодоод үзыт даа. Галуунай уhан соо ороод гарахада далинь огто хуурай байдаг. Яахадааб гэхэдэ, тэрэнэй дали тусхай булшархайгаар гаргагдадаг өөхөөр тоhологдодог юм. Уhан тоhологдоhон юумэндэ хүрэхэдөө халдангүй халюухайдаад, хөөбэри үдэндэнь шэнгэдэггүй байна.

hүтэй амhарта тухай хөөрэлдөөндөө тэхэрие. Өөхэндэ уhан халдадаггүй шэнги амhартын тоhодогдоhон хүбөөдэ hүн хүрэдэггүй. Хөөрүүлhэн hүнэй дээгүүрхи хөөhэн амhартынгаа хүбөөдэ халдадаггүй байха юм. Хөөрэhэн hүнэй уурал хөөhэсэ дээшэнь үргэн хөөрүүлхэгүй, hүниинньшье дэлбэрхэгүй гээшэ.

**Байгал далайн эрьедэхи
Баглагар томо хуhан
Намарай hэбшээ hалхинда
Найган, найган ганхана.**

Л. ХАЙДУРОВАЙ фотоэтюд.

ХҮДЭЛЭНГҮЙ ХАРААД БАЙЛШИ

ОНТОХОН

Нэгэтэ Аюша ангуушан арба хүрэжэ аабар таабар гэшхэлжэ ябаhан аша хүбүүндээ ан гүрөөлэй амта мэдүүлхэ hэдэлгэтэй, аматай буугаа үргэлжэ, арын тайга тээшэ алхалба ха.

Хэрмэшэ нохойнь хүбшэ тайгын хүнды соогуур үнэрдэн ябаhаар, гэнигалзуу болон, булганай хойноhoo эрьюулжэ, мэнэ мэнэ хүсэхээ ябатарнь, тэрэнь адха шулуунай нүхэ шолоо руу шаб гэн шургашаба.

Хэрмэшэ нохой эзэдээ угтан, урагша хойшоо ухалин, урма зоригтойгоор хусана. Мүнөө ангуушан адха шулуунай ара талаар адаглан хаража ябаhаар, нүхэ шолоо олоод, «Булганай ороhон нүхэ шолоотой нэгэл hурбалжатай байгаа ёhотой. Энэл талаhаа утаа унай табяал hаа нэгэ ухаан байна» гэжэ бодоод:

— Аша хүбүүн, ши энэ нүхэнэйнгөө амhарта хүдэлэнгүй, абяа шэмээгүй хараад байгаарай,— гээд нарhанай борбоосгой, намаа набша суглуулаад, нүгөө нүхыень утажа оробо ха.

Уданшьегүй хүбүүнэй байhан нүхэ шолоогоор утаа уняарай бушхан гарахатай тэндэ булган бүргэс гэхэдэл болоод үгы болошобо. Энэ үедэ хэрмэшэ нохой эзэнэйнгээ даргэдэ ошоод байhан аад, юушье обёоронгүй үнгэршэбэ.

Аюша үбгэн аша хүбүүндээ ерэжэ:

— Зай, юун бэ,— гэжэ асууба.

— Шарабтар, үнгэтэй зумбараанhaa томошог бэетэй нэгэ амитан гаhараад, гүйжэ ябашана hэн,— гэжэ харahан үзэhэнөө hэнгэргүйгөөр харюусаба.

— Али, юу хаража байгаабши?— огсомоор асууба.

Абяа шэмээгүй хараад байгаарай гээ бэлэйт. Танай захяагаар хараад лэ байгаалби даа.

— hэ! Шүдхэр абаг! Гэнэниинь урдаа, гэмшэлынь хойноо,— гэжэ өтөөбайнь бэеэ зэмэлhээр hула hалаад, хүн зоной дунда элиг наадан болошоо юм ха.

Аполлон ШАДАЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: газетын штатнабэшэ корреспондент Сурмачай Хяагтын үйлэдбэриин управлениин ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэй хэhэн хөөрэлдөөн. «Малай үбэлжэлгэдэ —онсо анхарал» гэhэн түрүү бэшэг. «Намарай паар—үндэр ургасын эхин» гэhэн В. Седуновой статья.— Бүхэдэлхэйн залуушуулай хуралдаан тухай ТАСС-ай корреспондентын мэдээсэл толилогдонхой.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Забайкаллес» комбинадан ахалагша инженер А. Егоровой «Удаашаруулбал—түсэбөө таhалдуулхань» гэhэн статья тунхаглагдана. Зэдын үйлэдбэриин управлениин партийна гүрэнэй хиналтын комитедэй гэшүүн Д. Бадмажапов «Мир» колхозой таряа хуряалгын ажалые шалгажа үзэhэн тухай бэшэнэ.

Гурбадахи хуудаhанда: «Аhан шадалаараа» гэhэн А. Игумновагай корреспонденци. Уласхоорондын байдал тухай хилын саанаhaa абтаhан hонин мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: Субботын үдэртэ зорюулhан В. Мельник гэгшын очерк; уран зохёолшо Дондок Улзытуевай шүлэгүүд болон бусад hонин материалнууд уншагшадые баясуулха байха.

**Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.**

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-3 отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.
Н00223. Зак. № 760.